

Målprisrapport 2018–2019

Markeds- og prisutvikling for
målprisvarer og andre sentrale
jordbruksvarer i avtaleåret 2018–2019

Rapport nr. 29/2019
2.9.2019

Rapport: Målprisrapport 2018–2019

Markeds- og prisutvikling for målprisvarene og andre sentrale norske jordbruksvarer i avtaleåret 2018–2019.

Avdeling: Handel og industri

Dato: 2.9.2019

Utarbeidet av: Seksjon statistikk og analyse

Kontakt: postsmp@landbruksdirektoratet.no

Rapport nr.: 29/2019

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
Forord.....	4
Ordliste.....	5
1 Pris- og markedsvurderinger for målprisvarer	8
1.1 Korn.....	9
1.1.1 Avvik fra historisk leveringsmønster bidro til avvik fra målpris	9
1.1.2 Minste kornavling på nesten 50 år.....	11
1.1.3 Rekordstor importkvote til før.....	13
1.2 Melk	14
1.2.1 Oppnådd pris for melk lik styringsprisen	14
1.2.2 Mengde innmålt melk økte	14
1.2.3 Omsetningen av melk fra Tine råvare økte	15
1.2.4 Økt import av meieriprodukter	16
1.3 Svinekjøtt	18
1.3.1 Oppnådd pris endte under målpris.....	18
1.3.2 Mindre svinekjøtt på markedet.....	19
1.3.3 Økt import av svinekjøtt.....	20
1.4 Grøntsektoren.....	21
1.4.1 Målpris ble oppnådd for grønnsaker, unntaket var tomat.....	21
1.4.2 Bedre utnyttelse av bøndernes inntektsmuligheter gitt i jordbruksavtalen	22
1.4.3 Bedre prisuttak for veksthusproduksjonene	23
1.4.4 Sommergrønnsaker i uvanlige vekstforhold.....	25
1.4.5 Kortere lagringssesong, men kvaliteten holdt seg.....	27
1.4.6 Større epleavlinger enn på mange år	31
1.4.7 Målpris oppnådd for potet, men mye svinn og lavere salg.....	33
2 Markeds- og prisutvikling på andre varer	35
2.1 Storfekjøtt.....	35
2.1.1 Ikke oppnådd planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt.....	35
2.1.2 Økt produksjon av storfekjøtt.....	36
2.1.3 Mindre import.....	38
2.2 Lam	39
2.2.1 Fortsatt overskudd av lammekjøtt	39
2.2.2 Mindre lam på reguleringslager.....	40

2.2.3 Lite import av lammekjøtt	42
2.3 Egg	42
2.3.1 Gjennomsnittlig noteringspris for egg marginalt lavere enn PGE.....	42
2.3.2 Det er fortsatt overkapasitet i eggneringen.....	43
2.3.3 Nedgang i engrossalg for egg fra høner i miljøinnredning.....	44
2.3.4 Færre tonn egg på reguleringslager sammenlignet med foregående avtaleperiode.....	45
2.3.5 Økt import av skallegg	46
2.4 Kylling.....	48
2.4.1 Noteringspris over referansepris for første gang på 5 år	48
2.4.2 Økning i produksjonen av kyllingkjøtt.....	50
2.5 Kraftfôr.....	51
2.5.1 Grovfôrmangel ga høyt kraftfôrsalg	51
2.6 Lav prisvekst på kraftfôr	52
2.7 Svak vekst i nettopriser på mel	54

Forord

I den årlige jordbruksavtalen er det fastsatt målpriser på ei rekke sentrale jordbruksvarer. Målprisen skal være en gjennomsnittlig pris for en varegruppe, som det skal være mulig å oppnå i et balansert marked. Den fastsatte målprisen gjelder normalt for perioden fra 1. juli det året jordbruksavtalen blir inngått til 30. juni påfølgende år.

Det er jordbruksorganisasjonenes ansvar å holde gjennomsnittsprisene på eller under den avtalte målprisen, og markedsregulatorene skal løpende rapportere oppnådd pris (noteringspris) til Landbruksdirektoratet. Norske Felleskjøp BA er markedsregulator for korn, Tine SA for melk og Nortura SA for kjøtt. I grøntsektoren er det ikke markedsregulator. Bestemmelsene for målpris og markedsregulering står nærmere omtalt i den til enhver tid gjeldende jordbruksavtalen, som ligger elektronisk på sidene til Landbruks- og matdepartementet (www.lmd.dep.no).

Pris- og markedsvurderinger for 2018-2019

I denne rapporten viser vi først om målprisene ble oppnådd i avtaleåret 2018–2019, og vurderer markedsforholdene for hver av målprisvarene. I 2018-2019 var det målpris på fem kornarter, melk, svinekjøtt, poteter, epler og ti grønnsaksslag. De seinere årene er målprisen blitt avviklet for flere jordbruksvarer. I kapittel 2 i rapporten gjør vi pris- og markedsvurderinger for viktige norske jordbruksvarer som ikke har målpris.

Vi vurderer også markedene for viktige norske jordbruksvarer i årlige rapporter som publiseres i februar måned. «Markedsrapport 2018 – Vurdering av markedene for norske landbruksvarer» (rapport nr. 3/2019) og «Omverdenen til norsk landbruk og matindustri. Rapport for 2018» (rapport nr. 2/2019) er tilgjengelige på www.landbruksdirektoratet.no.

Ordliste

Administrative tollnedsettelse

Det settes en lavere tollsats enn normal tollsats i en periode, for å legge til rette for import av varer som supplement til norsk produksjon. For viktige norske jordbruksvarer iverksettes det normalt generelle tollnedsettelse.

Akkumulert noteringspris

Gjennomsnittlig noteringspris for en gitt periode (jf. avtaleår) for jordbruksvarer omfattet av et prissystem. Er beregnet som en vektet gjennomsnittspris for den aktuelle varen, basert på de jevnlig noteringsprisene og tilhørende mengder av varen. Akkumulert noteringspris for en gitt periode kalles også prisuttak eller oppnådd pris/noteringspris.

Basispris for korn og oljefrø

Basispris er den pris for vare av basis kvalitet som gis ved Felleskjøpets transittanlegg ved Oslofjorden (Kambo, Drammen, Holmestrand og Larvik og for bygg også i Trondheim). Basispris for den enkelte uke er målpris for sesongen, korrigert for et avvik – i hovedsak slik at basisprisen er under målpris i innhøstingssesongen og stiger over målpris når innhøstingen er slutt.

Generelle tollnedsettelse

En generell reduksjon i tollsats for bestemte varenumre, og som gjelder for alle som importerer gjeldende vare innenfor et visst tidsrom. Iverksettes normalt når summen av norsk produksjon og import innenfor kvoter og andre ordninger ikke er tilstrekkelig til å dekke etterspørselen etter gitte landbruksvarer. Ved generelle tollnedsettelse settes tollsatsen til et nivå der summen av importpris og tollsats skal tilsvare norsk pris. I tilfeller der det ikke er norske varer i markedet kan toll bli satt til null.

Importkvoter/tollkvoter

Tollkvoter gir rett til import av definerte mengder av ulike landbruksvarer, tollfritt eller til reduserte tollsatser. Enkelte av kvotene er globale, det vil si åpne for import fra alle land. I tillegg finnes det blant annet GSP-kvoter for import fra utviklingsland, samt bilaterale tollkvoter, det vil si kvoter fra et bestemt land eller grupper av land som følge av inngåtte frihandelsavtaler, eksempelvis med EU. I tillegg fastsettes årlig flere såkalte nasjonale kvoter, som er kvoter Norge etablerer uten at vi er forpliktet til det i en internasjonal avtale. Dette gjelder blant annet i kornsektoren.

Markedsregulator

En definert markedsaktør som har ansvar for å gjennomføre markedsreguleringen i den aktuelle sektoren. Norske Felleskjøp er markedsregulator for korn, Tine er markedsregulator for melk, mens Nortura er markedsregulator for kjøtt og egg.

Markedsregulering

Ordning med ulike virkemidler som skal bidra til at det er balanse mellom tilbud og etterspørsel etter jordbruksvarer, samt at produsentene får stabil avsetning og stabile priser i tråd med jordbruksavtalens

bestemmelser. Kostnadene ved markedsreguleringen dekkes av produsentene selv gjennom omsetningsavgiften. Eksempler på markedsregulerings tiltak er lagring av overskuddsvarer, å omdisponere matkorn til fôrkorn dersom det er overskudd av matkorn, eller å eksportere varer det er overskudd av (reguleringseksport).

Målpris

Er fastsatt i jordbruksavtalen, og skal være priser som jordbruket reelt sett skal kunne oppnå ut fra balanserte markedsforhold, det fastsatte importvernet og de mulighetene for markedsregulering som er til disposisjon. Jordbruksavtalens målpriser gjelder normalt for ett avtaleår, 1. juli-30. juni. Per i dag har korn, melk, svinekjøtt, poteter, epler og et utvalg grønnsaker målpris.

Noteringspris

Prisen som løpende oppnås for en definert vare (representantvare) i markedet. Noteringsprisen refererer til det fastsatte punktet (noteringspunktet) i verdikjeden der oppnådd pris (prisuttaket) for varen skal måles.

Omsetningsavgift/omsetningsmidler

En avgift som blir lagt på produsentenes salgsproduksjon for å finansiere tiltak for å fremme omsetningen og/eller regulere markedet. Avgiften betales av produsentene.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE)

Planlagt gjennomsnittlig engrospris blir fastsatt av markedsregulator Nortura for egg, storfekjøtt og lam. Prisen står for et halvår om gangen, og det tas sikte på at akkumulert noteringspris for perioden skal ligge nær opptil planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Prisutjevningsordningen for melk (PU)

Skal bidra til at melkeprodusentene får samme pris for melka uavhengig av geografisk lokalisering og hva melka blir brukt til hos meieriet (anvendelse). Enkelte melkeanvendelser som f.eks. drikkemelk blir ilagt avgift, mens andre melkeanvendelser som f.eks. modnet ost og tørrmelk får tilskudd.

Prisuttak

Den gjennomsnittlig oppnådde noteringsprisen i en definert periode for varer omfattet av et prissystem. Tilsvarende akkumulert noteringspris.

Referansepris (kylling)

En veiledende pris på engrosnivå for kyllingkjøtt fastsatt av Landbruksdirektoratet for hvert avtaleår, med basis i oppnådd pris (prisuttaket) på engrosnivå i foregående avtaleår. Prisdannelsen på kyllingkjøtt er fri, men dersom noteringsprisen overstiger øvre prisgrense, som er referanseprisen + ti prosent, vil det bli iverksatt administrativ tollnedsettelse for kyllingkjøtt. Referanseprisen på fjørfe er ikke grunnlag for å innføre markedsregulerende tiltak.

Reguleringseksport

Eksport av overskuddsvarer fra Norge, der prisdifferansen mellom norsk prisnivå og prisen markedsregulator oppnår for varen ved eksport dekkes gjennom omsetningsmidler.

Reguleringseksport er en del av markedsreguleringen. Gjennom WTO er det fastsatt hvor store mengder som kan reguleringseksporteres i løpet av et år.

Reguleringslager

Lager av midlertidig eller permanent overskuddsvare, dvs. lager ut over forretningsmessig lager. Kostnadene ved reguleringslagring er dekket over omsetningsavgiften, som et markedsreguleringstiltak.

Representantvare

Gjelder for varegrupper som er omfattet av et prissystem. Den definerte representantvaren er en vare eller et utvalg av varer som blir betraktet som dominerende og representativ for varegruppen. Representantvaren inngår i noteringsgrunnlaget som blir brukt for jevnlig prisnoteringer.

RÅK-varer

Bearbeidede landbruksvarer (bakervarer, sukkervarer, supper, sauser, pizza mv.). Denne typen varer er omfattet av en ordning med råvarepriskompensasjon (RÅK), der prisforskjellene på jordbruksråvarer mellom Norge og utlandet blir kompensert. Slik skal næringsmiddelindustrien i Norge kunne produsere og omsette industrielt bearbeidede jordbruksvarer basert på norskproduserte jordbruksråvarer og samtidig være konkurransedyktig med utlandet. RÅK-ordningen er forankret i EØS-avtalens protokoll 3.

Styringspris

Blir fastsatt i stedet for målpris, dersom akkumulert noteringspris i foregående avtaleår overskred den gjeldende målprisen.

Utenlands bearbeiding (UB)

En ordning som gjør det mulig for norske bedrifter å sende norske jordbruksråvarer til utlandet for å produsere matvarer, uten at det blir ilagt toll for de norske råvarene når matvarene gjeninnføres til Norge.

Volummodellen

Enkelte jordbruksvarer som tidligere var omfattet av målprissystemet, er lagt over i volummodellen. I volummodellen fastsettes ikke noen pris i jordbruksavtalen, men markedet skal balanseres ut fra dekningsgrad og forsyningsbalanse. Prisdannelsen er fri opptil øvre prisgrense, som er grunnlag for tollforvaltningen. Ansvarlig markedsregulator fastsetter og informerer om planlagt gjennomsnittlig engrospris for hvert halvår.

Øvre prisgrense

Er fastsatt i jordbruksavtalen, og gjelder for hver av jordbruksvarene som er omfattet av et prissystem. Normalt definert som ti prosent over målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris/referansepris. Øvre prisgrense skal primært sikre forbrukerne mot for høye priser, og benyttes i forvaltningen av tollvernet. Det kan bli iverksatt administrativ tollnedsettelse dersom noteringsprisen for en vare overstiger øvre prisgrense to uker på rad.

1 Pris- og markedsvurderinger for målprisvarer

I dette kapitlet vurderer vi markedssituasjonen for varer som hadde målpris i avtaleåret 2018-2019. Vi omtaler hvorvidt målprisene er oppnådd, hvordan norsk produksjon og handel har utviklet seg, samt hvilke markedsregulerende tiltak som eventuelt er tatt i bruk for hver enkelt målprisvare.

Med prisuttak forstår vi oppnådd pris i markedet som gjennomsnitt for avtaleåret. Dersom prisuttaket for en vare er over målprisen, skal Landbruksdirektoratet fastsette styringspris for det påfølgende avtaleåret, jf. jordbruksavtalen. Dette er for å forhindre at pris til industri og forbruker øker mer enn det som er bestemt i jordbruksavtalen. Det er ingen tilsvarende tiltak dersom målprisen ikke oppnås. Tabell 1 gir oversikt over alle målpriser og prisuttak i avtaleåret 2018-2019.

Tabell 1: Prisuttak for målprisvarene avtaleåret 2018–2019. Kr per kg eller angitt enhet.

Varegruppe	Representantvare	Målpris	Akkumulert prisuttak	Avvik	
Korn	Hvete, matkorn	3,36	3,34	- 0,02	
	Rug, matkorn	2,93*	2,93	0,00	
	Bygg	2,84	2,84	0,00	
	Havre	2,58	2,57	-0,01	
	Oljefrø	5,69	5,70	0,01	
Melk	Melk av ku og geit (liter)	5,42*	5,42	0,00	
Svinekjøtt	Slaktegris	32,43	31,28	- 1,15	
Grønnsaker	Slangeagurk, stk.	7,89	8,00	0,11	
	Tomat	18,61	17,62	- 0,99	
	Kepaløk, > 65 mm	7,30	8,30	1,00	
	Purre	18,05	18,76	0,71	
	Hvitkål	7,66	8,54	0,88	
	Rosenkål, 0,4 kg flowpack	15,55	15,57	0,02	
	Blomkål, stk.	9,34	11,09	1,75	
	Gulrot	9,36	9,87	0,51	
	Knollselleri	17,80	19,39	1,59	
	Isbergsalat, stk.	9,61	9,92	0,31	
	Frukt	Epler, >70 mm	16,80	16,51	- 0,29
	Potet	Potet, sams bulkvare > 42 mm	4,92	5,34	0,42

* Styringspris

1.1 Korn

1.1.1 Avvik fra historisk leveringsmønster bidro til avvik fra målpris

Den tørre sommeren i 2018 ga lave kornavlinger. Ifølge markedsregulator Norske Felleskjøp fulgte totalleveransene av korn historisk leveransemønster. Leveransemønstrene for de ulike kornslagene avvok imidlertid fra historiske leveransemønster. Det gjorde det vanskelig å sette basisprisløyper som ga akkumulerte noteringspriser lik målprisene.

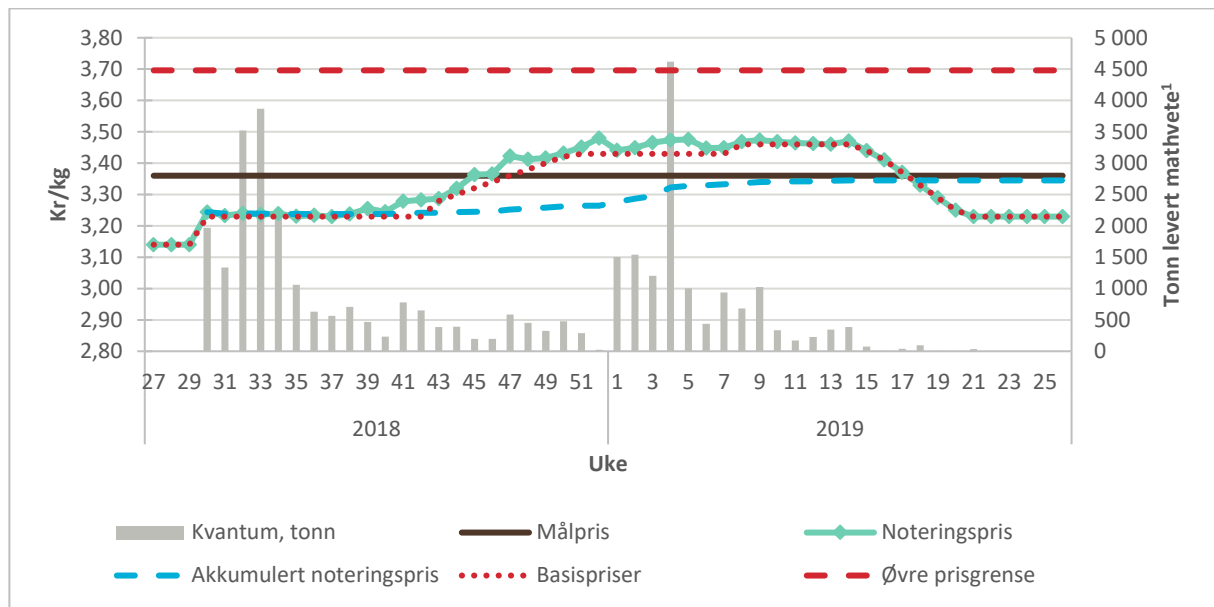
Tabell 2: Gjennomsnittlige noteringspriser fra Norske Felleskjøp i avtaleåret 2018–2019. Kr per kg

Kornart	Målpris	Akkumulert prisuttak	Avvik
Hvete, matkorn	3,36	3,34	-0,02
Rug, matkorn	2,93*	2,93	0,00
Bygg, førkorn	2,84	2,84	0,00
Havre, førkorn	2,58	2,57	-0,01
Oljefrø	5,69	5,70	0,01

* Styringspris

1.1.1.1 Mathvete to øre under målpris

Målprisen for mathvete var kr 3,36 per kg i 2018–2019. I februar ble det klart at det ville bli vanskelig å oppnå målpris for mathvete, da leveransene til kornmottak i januar var mindre enn forventet. For å kompensere for mindre leveranser enn forventet ble basisprisen hevet fra uke 8 til og med uke 20, med høyeste pris i uke 14. Selv med denne justeringen av basisprisløypen ble ikke den akkumulerte noteringsprisen høy nok til å oppnå målpris, og endte opp 2 øre per kg under målprisen.

Figur 1: Prisuttak for mathvete og kvantum levert korn til kornmottak1 i avtaleåret 2018–2019. Per uke, kr per kg og tonn.

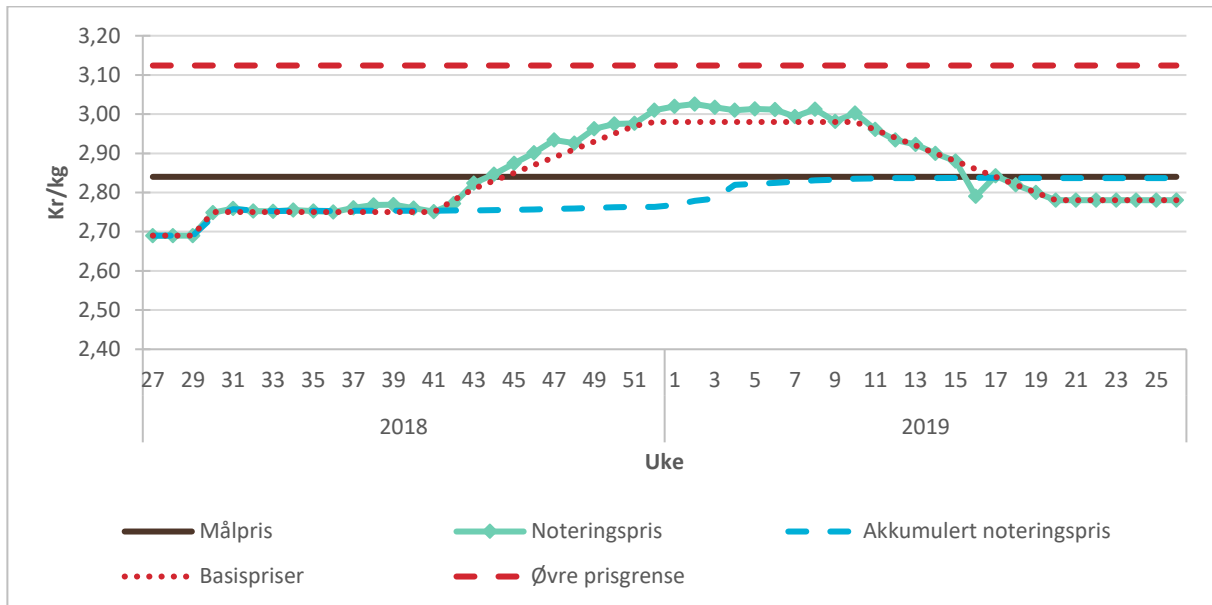
¹Gjelder leveranser til Felleskjøpet Agris anlegg og samarbeidende anlegg

1.1.1.2 Oppnådde styringspris på matrug

I 2018–2019 var det styringspris på matrug som følge av overnotering året før. På grunn av den våte høsten i 2017 ble det sådd lite høstkorn. Kombinert med tørkesommeren i 2018 ble det svært liten produksjon av matrug i 2018–2019. Mesteparten av kornet ble levert i september, og etter disse leveransene var den akkumulerte noteringsprisen lik styringsprisen. Med små leveranser etter september, var ikke det leverte kvantumet nok til å gjøre noen store endringer i den akkumulerte noteringsprisen, og den forble lik styringspris ut avtaleåret.

1.1.1.3 Oppnådde målpris på bygg

Målprisen for bygg var kr 2,84 per kg i 2018–2019, og den akkumulerte noteringsprisen for avtaleåret var lik målpris. Den første justeringen av prisløypen ble gjort i september, fordi markedsregulator forventet at den tørre sommeren ville føre til at bønder lagret tørt korn på gården, og dermed leverte mer senere i sesongen enn ved høsting. Siden prisene øker utover i sesongen fram mot midten av vinteren, ville dette ha ført til at mer korn ville blitt levert på et tidspunkt med høyere pris. For å forhindre overnotering justerte dermed markedsregulator basisprisløypa ned. Da prognosen for kornproduksjonen ble oppdatert i november, hadde Norske Felleskjøp bedre oversikt over den reelle tilgangen på korn. I forbindelse med dette ble både prisløypa for bygg, havre, oljefrø og mathvete oppjustert.

Figur 2: Prisuttak for bygg og kvantum levert korn til kornmottak1 i avtaleåret 2018–2019. Per uke, kr per kg og tonn.

1.1.1.4 Havre ett øre under målpris

Målprisen for havre var kr 2,58 per kg i 2018–2019, og den akkumulerte noteringsprisen endte på kr 2,57 per kg, ett øre under målpris. Markedsregulator justerte i november basisprisløypa for havre ned, med bakgrunn i produksjonsprognosen som ble utarbeidet. I februar 2019, da det ble klart hvor mye som var blitt levert i januar, oppjusterte markedsregulator prisløypa. Men i resten av sesongen ble det ikke levert nok havre til Felleskjøpets anlegg til å oppnå målpris.

1.1.1.5 Overnotering på oljefrø gir styringspris i 2019–2020

Målprisen for oljefrø var kr 5,69 per kg i 2018–2019. Akkumulert noteringspris endte på 5,70, og det blir derfor styringspris på oljefrø i 2019–2020, ett øre under fastsatt målpris.

1.1.2 Minste kornavling på nesten 50 år

I 2018–2019 ble det produsert 700 000 tonn korn, erter, åkerbønner og oljefrø. Dette er det minste som har blitt produsert på nesten 50 år. Den lave mengden skyldes tørke i store deler av landet sommeren 2018. Tørken var verst på Østlandet, hvor rundt 80 prosent av kornproduksjonen i landet skjer.

Produksjonssesongen startet høsten 2017, da høstkornet ble sådd (høsthvete, rug og rughvete). Regn gjorde at 2017–avlingen ble tresket sent, og dermed ble det også kort tid til å så høstkorn. Det ble derfor sådd mindre høstkorn enn tidligere. I 2018–2019 var både produksjonen av rug og høsthvete redusert med nesten 90 prosent fra året før.

Våren 2018 så det ut til å bli en sen våronn. I april var det fortsatt snø flere steder, men været snudde brått i mai. I slutten av mai var det varmt vær i store deler av landet, og våronna var dermed i rute likevel. Etter at kornet var i jorda var det behov for regn, men flere deler av landet hadde nesten ikke regn de første sommermånedene. Der det var tilgang på vanningsanlegg ble dette tatt i bruk. Det varme været gjorde at noe korn ble modent allerede i juli. På Østlandet ble 4 prosent av avlingen levert til kornmottak i juli, og ytterligere 51 prosent av avlingen ble levert i august. Til sammenligning ble 17 prosent av avlingen på Østlandet levert i juli og august i 2017–2018.

Les mer om kornåret 2018–2019 i Markedsrapport 2018¹.

Tabell 3: Norsk produksjon av korn, erter, åkerbønner og oljefrø de tre siste årene, og gjennomsnittet for 2008–2017. Tonn, og endring siste år i prosent

Korntilgang	Gjennomsnitt de siste 10 årene	2016–2017	2017–2018	2018–2019	Endring siste år
Hvete, mat	152 517	224 867	148 389	84 370	-43 %
Hvete, fôr	172 969	65 522	235 715	42 174	-82 %
Hvete totalt	325 485	290 389	384 104	126 543	-67 %
<i>Matandel hvete</i>	<i>47 %</i>	<i>77 %</i>	<i>39 %</i>	<i>67 %</i>	
Rug, mat	16 671	13 457	20 925	2 438	-88 %
Rug, fôr	12 347	5 668	11 794	614	-95 %
Rug totalt	29 018	19 126	32 719	3 053	-91 %
Bygg	509 962	601 722	544 725	408 708	-25 %
Havre	266 620	339 272	269 813	146 572	-46 %
Rughvete	2 789	3 861	17 058	4 704	-72 %
Totalt korn	1 133 874	1 254 370	1 248 420	689 580	-45 %
Erter	3 941	5 070	3 762	2 729	-27 %
Oljefrø	9 434	11 450	10 226	7 238	-29 %
Totalt erter, åkerbønner og oljefrø	13 375	16 520	13 988	9 967	-29 %
Totalt korn, erter, åkerbønner og oljefrø	1 147 249	1 270 890	1 262 408	699 547	-45 %

Kilde: Landbruksdirektoratet. Inkluderer ikke leimalt korn og såkorn.

¹ Landbruksdirektoratet (2019). Rapport nr. 3/2019

1.1.3 Rekordstor importkvote til fôr

De lave kornavlingene i 2018 ga et stort behov for å importere råvarer til kraftfôr. I tillegg til mindre tilgang på norske fôrråvarer, ga tørken et økt behov for kraftfôr, siden det også var avlingssvikt i grovfôrproduksjonen (se også avsnitt 2.5.1). For å supplere norsk produksjon av korn og oljefrø auksjoneres det bort tre kvoter med mulighet for å importere til nedsatt tollsats: Matkornkvote, kvote for karbohydratråvarer til kraftfôr og oljefrøkvote. Kvoteene gjelder fra september til og med august påfølgende år.

Normalt er det tre auksjoner i året for karbohydratkvota, tre auksjoner for matkornkvota og to auksjoner for oljefrøkvota. Den første andelen av kvotene blir auksjonert bort i august, og blir gjort tilgjengelig fra 1. september, slik at aktørenes kontinuerlige behov for suppleringsimport blir dekket. Endelige kvotestørrelser er ikke klare før det foreligger en produksjonsprognose i mai, men deler av kvoten auksjoneres bort etter prognosene i henholdsvis august og november. Hvordan kvoten ble fordelt på de ulike auksjonene i 2018–2019 er presentert i tabell 4.

Tabell 4: Importkvoter for matkorn, karbohydratråvarer til kraftfôr og oljefrø fordelt i 2018–2019. Tonn og kroner

Periode	Matkorn		Karbohydratråvarer til kraftfôr		Oljefrø	
	Kvote, tonn	Auksjonsbeløp, kr	Kvote, tonn	Auksjonsbeløp, kr	Kvote, tonn	Auksjonsbeløp, kr
August	79 999	1 165 786	316 998	8 309 548	4 999	49 990
November	83 000	7 599 300	251 998	6 552 148	3 000	30 000
April (ekstra)			82 999	3 920 353		
Mai	58 000	605 780	75 997	760 170		
Totalt 2018–2019	220 999	9 370 866	727 992	19 542 219	7 999	79 990
	Kvote, tonn	Andel utnyttet	Kvote, tonn	Andel utnyttet	Kvote, tonn	Andel utnyttet
Kvoter utnyttet per 27. august	216 342	98 %	717 184	99 %	7 950	99 %
Tildelte importkvoter og andel utnyttet 2016–2017	211 997	91 %	173 994	100 %	8 000	63 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

Importen av matkorn består hovedsakelig av mathvete. Selv om mengden produsert mathvete var mye mindre i 2018–2019 enn i 2017–2018, jf. tabell 3, var størrelsen på matkornkvoten i 2018–2019 nesten like stor som kvoten året før. Bakgrunnen for dette lå i sammensetningen av kvalitetene på mathveten som ble produsert disse to sesongene. I 2017-sesongen ble det produsert mye høsthvete med lavt proteininnhold. Mengden var så stor at matmelmøllene ikke klarte å bruke alt i 2017–2018, og 36 600 tonn ble overlagret til sesongen etter. Dermed var tilførselen av norsk mathvete i 2017–2018 og i 2018–2019 omtrent like stor, og suppleringsbehovet ble omtrent likt.

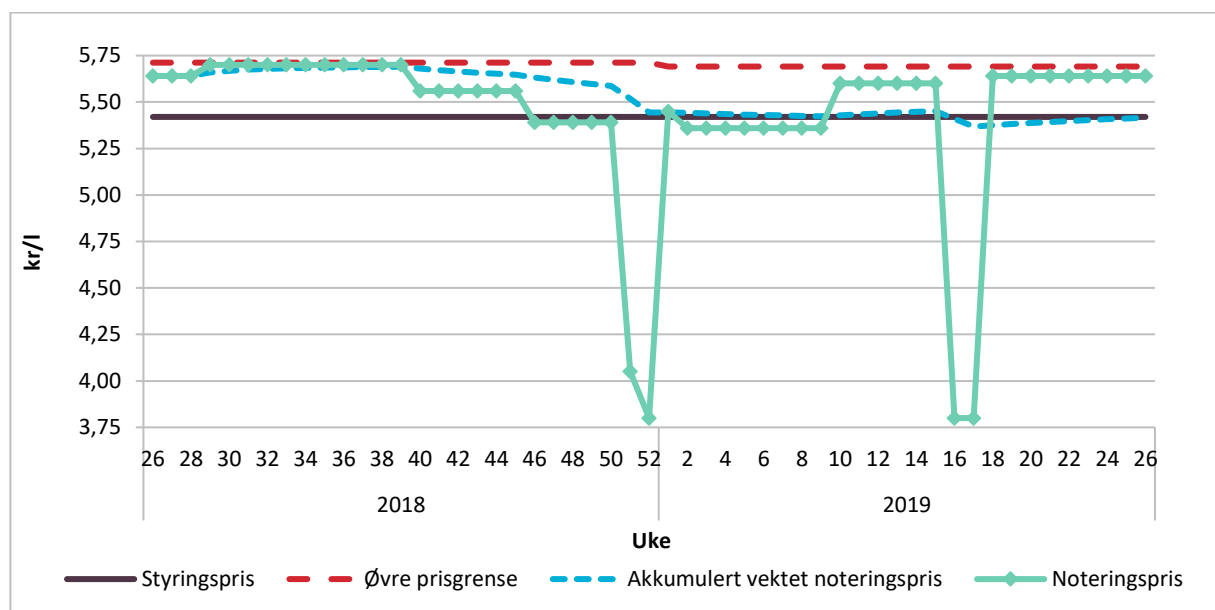
1.2 Melk

1.2.1 Oppnådd pris for melk lik styringsprisen

Målprisen i avtaleåret 2018–2019 var kr 5,44 per liter melk som råvare, 3 øre per liter høyere enn i avtaleåret før. 1. januar 2019 fastsatte Landbruksdirektoratet styringspris for hele avtaleåret 2018–2019 som var to øre per liter lavere enn målprisen. Bakgrunnen for dette var at Landbruksdirektoratet med virkning fra 1. januar 2019 reduserte tilskudd/økte avgifter i prisgruppene i prisutjevningsordningen for melk med 4 øre per liter. Akkumulert veid noteringspris for melk fra Tine råvare til videre bearbeiding for avtaleåret 2018–2019 endte på kr 5,42 per liter, likt med styringsprisen for avtaleåret, jf. Tabell 5.

Tabell 5: Prisuttak for melk i avtaleåret 2018–2019. Kr per liter

Varegruppe	Representantvare	Styringspris 2018–2019	Noteringspris 2018–2019	Avvik prisuttak
Melk	Melk av ku og geit	5,42	5,42	0,00

Figur 3: Målprisuttak for melk avtaleåret 2018–2019

1.2.2 Mengde innmålt melk økte

Volumet av innmålt melk i avtaleåret 2018–2019 var 1 557 mill. liter. Økningen fra forrige avtaleår var på 51 mill. liter. Det økte volumet melk henger paradoksalt nok sammen med tørken som var sommeren 2018. Økningen av forholdstallet på melkekvotene ga produsenter med stor

produksjonskapasitet mulighet til å utnytte mer av denne. I tillegg endret man sammensetningen av råvarer i kraftfôret for å kompensere for mindre grovfôr, dette ga økt avdrått.

Hos Tine ble det innmålt 689 mill. liter kumelk og 8,8 mill. liter geitemelk i andre halvår 2018. I første halvår 2019 var det innmålte volumet 757 mill. liter kumelk og 11,7 mill. liter geitemelk. For avtaleåret utgjorde dette totalt 1 466 mill. liter² som var 44 mill. liter mer enn i avtaleåret før.

Hos Q-meieriene ble det innmålt kun kumelk. I andre halvår 2018 mottok Q-meieriene 43,8 mill. liter melk, og i første halvår 2019 mottok de 46,4 mill. liter. Totalt for avtaleåret var det innmålt 90,2 mill. liter, opp 6,8 mill. liter fra forrige avtaleår.

Tabell 6: Innmålt mengde ku- og geitemelk hos Tine og Q-meieriene. Mill. liter

Avtaleår	Høst	Vår	Sum
2010–2011	728	789	1 516
2011–2012	707	802	1 509
2012–2013	748	815	1 563
2013–2014	729	795	1 524
2014–2015	733	820	1 553
2015–2016	736	825	1 561
2016–2017	718	808	1 526
2017–2018	707	799	1 506
2018–2019	741	816	1 557

Kilde: Tines rapporter om melkeleveranser

1.2.3 Omsetningen av melk fra Tine råvare økte

Tine Råvare omsetter melken som måles inn hos Tine til videre bearbeiding. Tine Industri var den største avtakeren av melk i avtaleåret 2018–2019. Synnøve Finden, Normilk og Q-meieriene var de tre største kjøperne av melk utenom Tine. Som omtalt i avsnitt 1.2.2 hadde Q-meieriene i tillegg leveranser fra egne produsenter som gjorde at Q-meieriernes melkemengde (inkludert innkjøpt melk) totalt økte fra 136 mill. liter til 140 mill. liter. Rørosmeieriet og Mondelez er mindre aktører som til sammen kjøpte 16 mill. liter melk til videre bearbeiding fra Tine Råvare.

² Den innmålte mengden melk fra produsent er litt høyere enn den omsatte mengden melk til foredling fra Tine råvare på grunn av at ikke all melk kan brukes til videre bearbeiding.

Tabell 7: Omsatt mengde melk fra Tine Råvare til aktørene i markedsordningen for melk. Mill. liter

Avtaleår	2015–2016	2016–2017	2017–2018	2018–2019	Endring siste år
Tine industri	1 245	1 216	1 175	1 217	4 %
Synnøve Finden	139	126	116	119	2 %
Normilk	60	61	62	63	2 %
Q-meieriene	17	23	53	49	-6 %
Andre aktører	12	14	14	16	11 %
Sum volum	1 474	1 440	1 420	1 463	3 %
Akkumulert noteringspris, kr per liter	5,27	5,38	5,41	5,42	0,2 %

Volumene til alle aktørene i markedsordningen for melk økte i 2018–2019 sammenlignet med 2017–2018. Tine bearbejdet 1 217 mill. liter av totalt 1 557 mill. liter innmålt melk. Det tilsvarte 78 prosent av norsk melkeproduksjon i siste avtaleår. Nest størst er Q-meieriene som med egne leverandører og kjøp fra Tine brukte 9 prosent. De siste fire avtaleårene har Mondelezs volum vært stabilt, det er Rørosmeieriets volum som har økt i denne perioden.

1.2.4 Økt import av meieriprodukter

Samla sett gikk importen av meieriprodukter på tolltariffens kapittel 4 og 22 opp med 1 350 tonn fra avtaleåret 2017–2018 til 2018–2019, jf. tabell 8.

Det ble importert mest ost av meieriproduktene. Ost utgjorde halvparten av mengden importerte meieriprodukter og 67 prosent av importverdien. Osteimporten økte fra avtaleåret 2017–2018 til 2018–2019 med ca. 550 tonn. Norge har importkvoter på ost. I artikkel 19 forhandlinger med EU ble det i 2017 avtalt en økning i EUs kvote på 1 200 tonn. Denne utvidelsen av ostekvoten ble iverksatt fra 1. oktober 2018 med en fjerdedel av dette kvantumet, 300 tonn, og i 2019 ble kvoten utvidet for hele året med 1 200 tonn. Samlet kvote fra EU i 2019 er da 8 400 tonn og fra EFTA er den 200 tonn, til sammen 8 600 tonn. Samlet import av ost overstiger langt kvotene og kvotene er praktisk talt fullt utnyttet.

Importen av syrna melk og yoghurt utgjorde 24 prosent av mengden og 12 prosent av verdien av meierivareimporten i avtaleåret 2018–2019, mot henholdsvis 26 prosent av mengden og 12 prosent av verdien avtaleåret før. Størsteparten av varene som importeres her er RÅK-varer³. I kvantum gikk importen av disse varene ned med om lag 200 tonn, mens importverdien gikk litt opp. I avtaleåret 2014–2015 var denne importen på 8 544 tonn, siden da har kvantumet gått ned om lag 1 700 tonn.

³ Varer som er omfattet av Ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK-ordningen). Smaksatt yoghurt og smaksatt søt melk er omfattet av RÅK-ordningen, og er gjennom den eksponert for internasjonal konkurranse.

Importen av smaksatt søt melk på tolltariffens varenummer 22.02.9920 har økt de siste årene. Vi inkluderer derfor tall for denne importen her. I likhet med mange av varene som inngår i syrna melk og yoghurt, er dette RÅK-varer. I mengde har denne importen blitt like betydelig som importen av yoghurt. I verdi utgjør disse varene mer enn yoghurt gjør. I mengde og verdi utgjorde importen av smaksatt søt melk henholdsvis 23 og 15 prosent av total import av meieriprodukter.

Ost og myseprodukter dominerer eksporten av meieriprodukter fra Norge. Eksporten av myseproduktene har økt kraftig de siste årene. Fra avtaleåret 2017–2018 til 2018–2019 økte den med vel 600 tonn. Eksportverdien økte med 4 mill. kroner til 103 mill. kroner.

Eksporten av ost var bare halvparten av mengden til myseprodukter, men var verdt nesten 6 ganger så mye. Fra avtaleåret 2017–2018 til 2018–2019 gikk osteeksporten ned med om lag 250 tonn og 9 mill kroner. Hovedsakelig er dette ost som mottar tilskudd som merkevareeksport i Prisetjvningsordningen for melk (PU). Ostene som ble eksportert som merkevareeksport fikk i avtaleåret 2018–2019 55 øre mer i tilskudd per liter anvendt melk i produksjonen enn modna oster som selges i det norske dagligvaremarkedet.

Det er òg eksport av melkepulver og noe flytende melk. Mye av dette går gjennom ordningen med utenlands bearbeiding (UB), som siden gjeninnføres som andre meieriprodukter og melkeerstatninger til dyrefôr. Smøreksporten var vesentlig mindre i 2018–2019 enn avtaleåret før.

Tabell 8: Eksport og import av meieriprodukter under tolltariffens kapittel 4 og 22 i avtaleårene 2017–2018 og 2018–2019. Tonn og mill. kr (import av ost under ordningen for utenlands bearbeiding er ikke medregnet)

	Import, tonn		Import, mill. kr		Eksport, tonn		Eksport, mill. kr	
	2017–2018	2018–2019	2017–2018	2018–2019	2017–2018	2018–2019	2017–2018	2018–2019
Flytende melk og fløte	16	19	0,4	0,4	2 895	2 957	26	30
Melkepulver og kondensert melk	1 071	1 196	37	41	1 463	2 709	22	43
Syrna melk og yoghurt	7 056	6 853	151	157	163	157	3	3
Myse og mysepulver	256	297	15	19	21 684	22 326	99	103
Smør	285	393	16	23	198	13	9	1
Ost	12 824	13 364	861	909	11 477	11 233	584	575
Smakssatt søt melk	5 800	6 539	179	197	5	12	0,2	0,3
Sum	27 309	28 662	1 260	1 347	37 886	39 406	743	755

1.3 Svinekjøtt

I kjøttsektoren er det kun svinekjøtt som har målpris. Markedsregulator Nortura har ansvaret for å legge til rette for at målprisen skal kunne oppnås i markedet.

1.3.1 Oppnådd pris endte under målpris

I jordbruksforhandlingene 2018 ble målprisen for svinekjøtt fastsatt til kr 32,43 per kg. Dette var en videreføring av målprisen i det foregående avtaleåret. Målprisen på svinekjøtt ble sist endret i jordbruksavtalen 2016.

Ved inngangen til avtaleåret lå det nesten 5 400 tonn svinekjøtt på reguleringslager. Samtidig viste de første prognosene at det lå an til å bli et betydelig overskudd i markedet også i 2018. For avtaleåret 2018–2019 la markedsregulator til grunn et anslått overskudd på 4 600 tonn svinekjøtt. Basert på markedssituasjonen var oppnådd pris for perioden forventet å ende kr 1,20 under målpris.

I markedsregulators prisløype fastlagt ved inngangen til avtaleåret, var det lagt opp til at engrosprisen for svinekjøtt skulle ligge stabil gjennom hele avtaleåret, med unntak av en sesongmessig opptrapping i månedene før jul, grunnet forventning om økt etterspørsel. Prisløypen ble holdt uendret gjennom hele avtaleåret. Også omsetningsavgiften ble holdt uendret i avtaleåret.

*Svinekjøtt på reguleringslager 2018–2019.
Sum av hele/halve slakt og stykningsdeler, tonn*

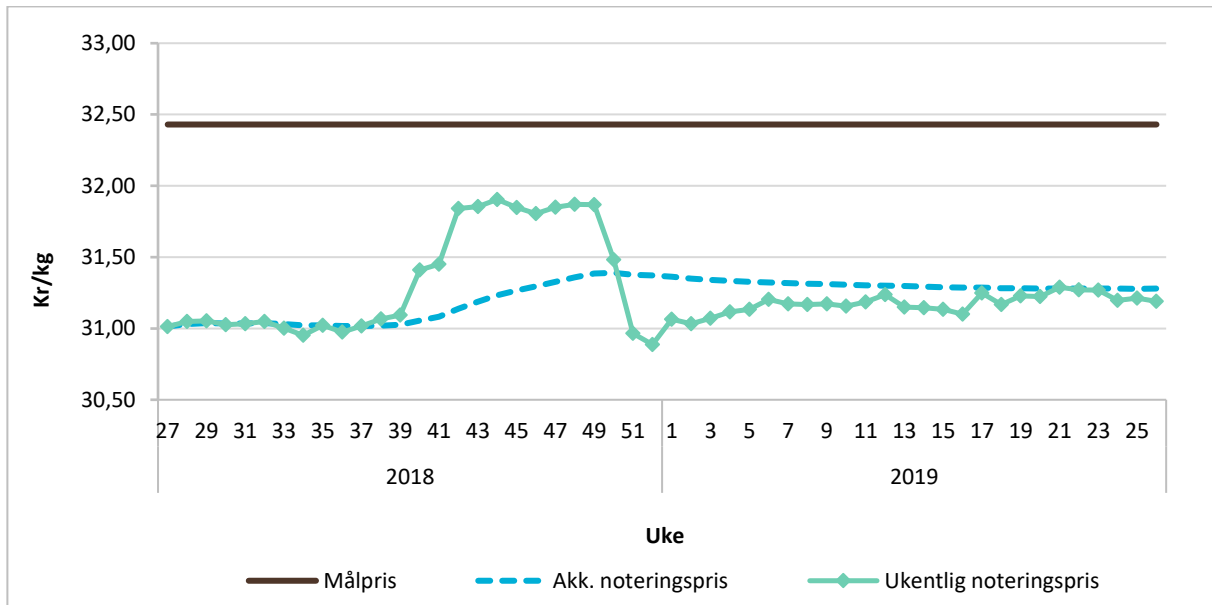
Uke	Hele/halve slakt	Skåret vare	Totalt
26/2018	5 070	316	5 386
42/2018	5 918	359	6 278
52/2018	2 371	231	2 602
16/2019	2 142	677	2 819
26/2019	1 682	640	2 322

Tabell 9: Prisuttak i avtaleåret 2018–2019 for svinekjøtt. Kr per kg

Varegruppe	Representantvare	Målpris*	Akkumulert noteringspris	Akk. avvik
Svinekjøtt	Slaktegris kl E og S med et gjennomsnitt for alle kjøttprosjenter og alle varegrupper under 85 kg	32,43	31,28	-1,15

*Øvre prisgrense er målpris + 10 prosent. Eventuell prisnotering over øvre prisgrense to uker på rad utløser generell tolladministrering.

Som vist i tabell 9 var oppnådd pris for perioden kr 31,28 per kg. Dette var kr 1,15 per kg under målprisen og 5 øre høyere enn hva som ble lagt til grunn for markedsregulators planlagte prisløype. Den oppnådde prisen for 2018–2019 var 32 øre lavere enn den akkumulerte noteringsprisen i avtaleåret før.

Figur 4: Prisutvikling svinekjøtt i avtaleåret 2018–2019

1.3.2 Mindre svinekjøtt på markedet

De siste tre årene har det vært en betydelig overskuddsproduksjon av svinekjøtt. I 2018 ble overskuddet på nesten 3 500 tonn, og året før var overskuddet på 2 000 tonn.

Den norske produksjonen av svinekjøtt gikk ned med 5 prosent i 2018–2019, sammenlignet med avtaleåret før. Både importen og eksporten økte samtidig med rundt 200 tonn. Nedgangen i produksjonen førte til en reduksjon av tilførsler av svinekjøtt til det norske markedet på nesten 6 prosent, sammenlignet med foregående avtaleår.

Tabell 10: Produksjon og handel av svinekjøtt i 2005–2006 og de siste tre avtaleårene. Tonn⁴

	2005–2006	2016–2017	2017–2018	2018–2019	Endring siste år
Norsk produksjon	120 612	135 830	139 631	132 216	-5 %
+ Import	2 140	2 156	1 812	2 013	11 %
- Eksport	5 560	6 420	6 466	6 673	3 %
= Totalt tilført	117 192	131 565	134 977	127 556	-5 %
Norskprodusert andel	98 %	98 %	99 %	98 %	-1 %

Faktiske tall for eksport/import per 30. juni 2019, jf. SSBs handelsstatistikk. Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet.

⁴ Handelstallene inkluderer kun eksport og import av svinekjøtt under kapittel 2 i tolltariffen. Import av bearbejdede produkter under kap. 16 vises derfor ikke her.

Ved inngangen til avtaleåret la markedsregulator til grunn en betydelig overproduksjon også i 2019. Utover høsten 2018 og våren 2019 ble imidlertid prognosene betydelig nedjustert, og de siste prognosene, fra juni 2019, viser et estimert underskudd på 2 014 tonn svinekjøtt i 2019. I prognosen ligger en anslått import på 2 000 tonn gjennom kvoter og supplerende import av spekk. Nedjusteringen av prognosen gjennom avtaleåret skyldes lavere tilførsler grunnet tidlig slakting av lett gris høsten 2018, færre bedekninger og lavere effektivitet grunnet den varme sommeren i fjor. I tillegg gikk slaktevektene ned fram til desember, før de økte igjen første halvår 2019. De siste prognosene anslår en nedgang i produksjonen på 5,8 prosent i 2019 mot året før, og en nedgang i engrossalget på 1,5 prosent.

1.3.3 Økt import av svinekjøtt

Som vist i Tabell 10 økte importen av svinekjøtt i 2018–2019 med 200 tonn fra året før. Nesten hele økningen kom fra større import av saltet, speket eller røkt svinekjøtt under posisjon 02.10. Dette var 17 prosent opp fra foregående avtaleår.

Som i de to foregående årene, medvirket «ribbetiltaket» til at det ikke var behov for en generell tollnedsettelse på ribbe før jul 2018. Det ble imidlertid importert 74 tonn fersk/kjølt vare innenfor den nye importkvoten fra EU på 300 tonn, som trådte i kraft 1. oktober 2018. Denne er gyldig kun fra 1. til 31. desember.

Av den totale importen av svinekjøtt i avtaleåret 2018–2019 var rundt 530 tonn hele/halve slakt av svin importert innenfor den tollfrie kvoten fra EU. Av importen var også 510 tonn skinke importert innenfor den tollfrie EU-kvoten på 600 tonn⁵ per år. Se forklaring til importkvotene i faktaboksen.

Landbruksdirektoratets tall viser at i overkant av 660 tonn av importen av svinekjøtt var gjeninnførsel innenfor ordningen med utenlands bearbeiding (UB). Dette var omtrent 160 tonn mer enn i forrige avtaleår. Denne importen består primært av saltet/speket/røkt kjøtt, eksempelvis skinker, som importeres under tolltariffens posisjon 02.10. Det ble også importert om lag 200 tonn svinekjøtt til ordinær toll.

I løpet av avtaleåret ble det eksportert i overkant av 6 670 tonn svinekjøtt under tolltariffens kapittel 2, en økning på 200 tonn fra foregående avtaleår. Eksporten av svinekjøtt under ordningen med utenlands bearbeiding (UB) endte på i overkant av 1 710 tonn, opp rundt 140 tonn fra avtaleåret 2017–2018. Dette kjøttet gjeninnføres som bearbeidede kjøttvarer, blant

Import innenfor kvoter

Importkvotene for kjøtt gjelder for et kalenderår (1. jan.–31. des., med unntak av ribbekvoten til EU som er gyldig kun i desember).

I omtalen av kvoteimporten av svin, storfe og lam per avtaleår (1. juli–30. juni) kan importert mengde være større enn det kvantumet kvoten omfatter. Dette skyldes at importen er skjedd innenfor to kvoteår og er forskjøvet mellom halvår, slik at summen av importen de to halvårene er større enn kvoten for et kalenderår.

Når vi her omtaler import innenfor kvoter, er det for å forklare importkvantum og norsk markedsandel, ikke for å belyse kvoteutnyttelsen i seg selv.

⁵ Kvoten ble utvidet med 200 tonn i artikkel 19- forhandlingene i 2017, samtidig ble vareomfanget utvidet. For 2018 ble dette implementert fra og med 1. oktober, og 50 tonn kvote ble fordelt med utvidet vareomfang for import innenfor siste kvartal.

annet under tolltariffens posisjon 02.10 samt 16.01 og 16.02. Reguleringsekporten av svinekjøtt utgjorde 2 080 tonn i 2018–2019, opp fra rundt 1 000 tonn i foregående avtaleår.

1.4 Grøntsektoren

For grønnsaker og frukt er målprisen definert på ukebasis. Vi bruker i tillegg målprisbegrepet for de akkumulerte målprisene for hele avtaleåret. Målprisen for avtaleåret er ikke oppgitt i jordbruksavtalen, men er en sammenvekting av de ukentlige målprisene. Det samme gjelder for noteringsprisene. I denne rapporten vil det som regel være de akkumulerte prisene for avtaleåret det vises til.

For poteter fastsettes målprisen i jordbruksavtalen. Deretter utarbeides ukentlige målpriser, som for grønnsaker og frukt. Akkumulert målpris og noteringspris beregnes for avtaleåret på samme måte som prisene for grønnsaker og frukt.

Prisuttak og verdiuttak

Faktisk prisuttak i markedet er noteringspris, men blir også omtalt som oppnådd pris. Noteringspris og målpris blir sammenliknet på ukebasis. Når de sammenlignes for avtaleår, er det som vektete og akkumulerte priser.

Verdiuttaket er et produkt av omsatt mengde og pris. Et verdiuttak basert på akkumulert målpris blir kalt verdiuttak målpris. Et verdiuttak basert på akkumulert noteringspris blir omtalt som verdiuttak i markedet. Differansen mellom disse viser avstand mellom verdien som målprisen legger opp til og oppnådd verdi i markedet.

1.4.1 Målpris ble oppnådd for grønnsaker, unntaket var tomat

I jordbruksavtalen for 2018–2019 ble det gitt et pristillegg for grønnsaker og frukt på 3 prosent med virkning fra 1. juli 2018. For dette avtaleåret ble målprisene endret for alle målprisvarene, men i varierende grad. De forskjellige produktene fikk en gjennomsnittlig endring på årsbasis som er gjengitt i tabell 11.

For avtaleåret 2018–2019 ble målprisen oppnådd for alle frilandsproduktene. For veksthusgrønnsaken agurk lå noteringsprisen over målpris, mens tomat lå under målpris også dette avtaleåret.

Tabell 11: Pristillegg gitt i jordbruksavtalen 2018, samt prisuttak for avtaleåret 2018–2019. Øre per kg eller angitt enhet

Representantvare	Gj.snittlig tillegg i målpris fra 1. juli	Målpris	Noteringspris	Avvik
Veksthusgrønnsaker				
Slangeagurk, stk.	21,00	789	800	11
Tomat	27,41	1861	1762	-99
Frilandsgrønnsaker				
Kepaløk, > 65 mm	26,34	730	830	100
Purre	21,00	1805	1876	71
Hvitkål	25,44	766	854	88
Rosenkål, 0,4 kg flowpk.	47,00	1555	1557	2
Blomkål, stk.	10,00	934	1109	175
Gulrot	33,75	936	987	51
Knollselleri	80,00	1780	1939	159
Isbergssalat, stk.	14,99	961	992	31

1.4.2 Bedre utnyttelse av bøndenes inntektsmuligheter gitt i jordbruksavtalen

Mengdene som er lagt til grunn for verdiberegningene og som er gjengitt i tabell 12 tilsvarer summen av omsetningen i målprisukene for det enkelte produktet. Omsetningen er innrapportert til Landbruksdirektoratet fra et utvalg av store grossister. Tallene er ikke i samsvar med den totale omsetningen på årsbasis for et produkt, som inkluderer alle uker, og tar høyde for omsetning som ikke blir rapportert til direktoratet.

Totalt for poteter, grønnsaker og frukt var det en stor oppgang i utnyttelsen av produsentenes inntektsmuligheter gitt i jordbruksavtalen i avtaleåret 2018–2019, sammenlignet med forrige avtaleår. Målprisene ble i større grad oppnådd i markedet enn i forrige periode.

Grønnsaker hadde et verdiuttak i markedet på 42,5 mill. kroner høyere enn verdiuttaket som målprisen legger opp til. Dette var en markant oppgang fra 2017–2018, da verdiuttaket i markedet var lavere enn det målprisen legger opp til. Verdiuttaket i markedet var høyere for samtlige grønnsaker i avtaleåret 2018–2019 enn avtaleåret før, med unntak av rosenkål, som gikk marginalt ned

Epler oppnådde en lavere noteringspris enn hva målprisen tilsa. Dermed ble verdiuttaket i markedet 1,7 mill. kroner under det målprisen la opp til. Verdiuttaket i markedet målt mot verdiuttak målpris var svakere enn avtaleåret før, som igjen var noe svakere enn 2016–2017.

Poteter viste en ytterligere forbedring i verdiuttaket i markedet fra foregående periode, som resulterte i 18,4 mill. kroner over målprisnivået i 2018–2019.

Tabell 12: Akkumulert verdiuttak i markedet målt mot verdiuttak basert på akkumulert målpris for avtaleåret 2018–2019

Representantvare	Avvik noteringspris fra målpris (øre)	Mengder (tonn/1 000 stk.)	Verdiuttak marked minus verdiuttak målpris (1 000 kroner)
Slangeagurk (stk.)	11	36 881	4 057
Tomat	-99	4 372	-4 328
Kepaløk	100	8 297	8 297
Purre	71	1 663	1 181
Hvitkål	88	4 698	4 134
Rosenkål (stk.)	2	1 108	22
Blomkål (stk.)	175	5 365	9 389
Gulrot	51	28 467	14 518
Knollselleri	159	1 672	2 658
Isbergssalat (stk.)	31	8 355	2 590
Sum grønnsaker			42 518
Epler	-29	5 995	-1 739
Sum frukt og grønnsaker			40 780
Potet	42	43 731	18 367

1.4.3 Bedre prisuttak for veksthusproduksjonene

Gjennomsnittlige tillegg i målpris har vært moderate de siste årene, som følge av at det ikke har vært mulig å ta ut en høyere pris i markedet. Prisuttaket bedret seg i 2018–2019, men er åpenbart påvirket av markedssituasjonen i utlandet. I målprisperioden i 2018–2019 gikk omsetningen av norske agurker og tomater ned mot året før. I hovedsesongen var tilgangen på agurker liten og prisene høye, mens det jevnt over var rikelig med tomater og stor importkonkurransen.

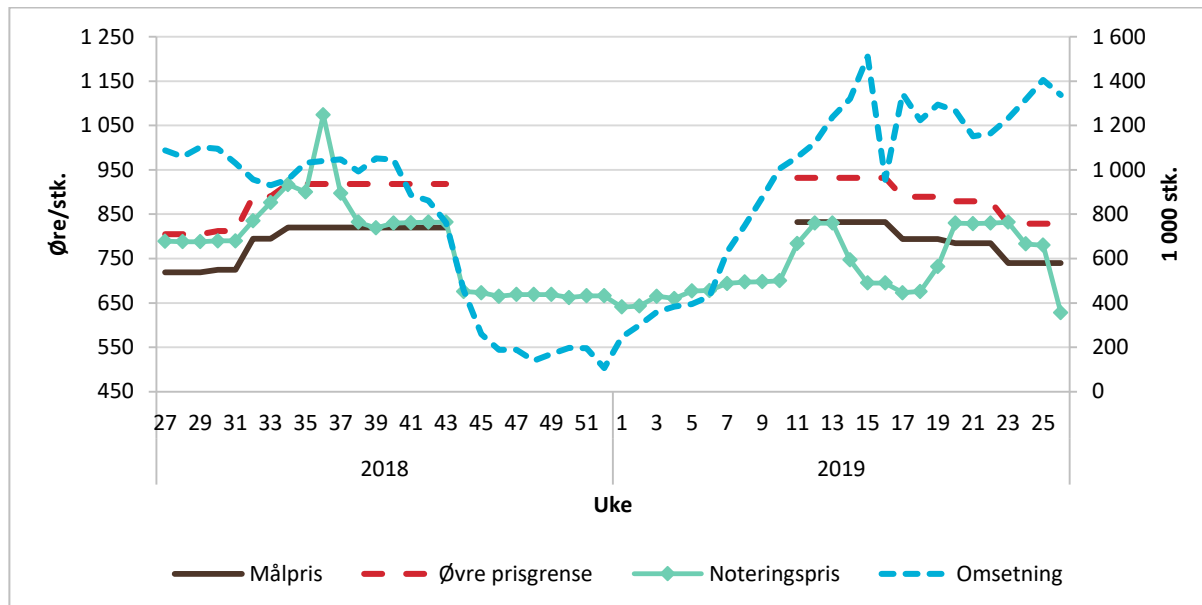
1.4.3.1 Priser over målpris i lengre perioder for agurk

I avtaleåret 2018–2019 var oppnådd pris for agurk kr 8,00 per stk., 11 øre over målpris, jf. tabell 11.

Tilførslene av norske agurker var jevnt over litt små, noe som førte til en bedre markedsbalanse og høyere priser enn normalt i lengre perioder av 2018 og 2019. Mindre importkonkurransen bidro i samme retning. For første gang på mange år tok man ut målpris for avtaleåret (figur 5), på tross av at målprisøkningen var noe større enn i forrige avtaleår. Agurker har imidlertid fått små påslag i målpris over mange år. Verdiuttaket i markedet var større enn det målprisen la opp til, og større enn i forrige avtaleår.

Kvaliteten på de norske agurkene var gjennomgående meget bra, og interessen i markedet var stor gjennom hele avtaleåret. Norske agurker konkurrerte godt med importerte agurker, som viser store variasjoner i kvalitet. Kombinasjonen av stor etterspørsel og mindre norsk produksjon førte til underdekning i markedet mye av sesongen 2018. Suppleringsimport pågikk parallelt med norsk produksjon. Norske priser var høyere enn normalt på grunn av knapphet i Norge, men ikke minst fordi Europa manglet agurker og hadde et høyt prisnivå en lengre periode. Dette dempet prispresset fra importerte agurker. Høsten 2018 gikk noteringsprisen ned for å møte lave importpriser, på tross av at norske tilførsler var for små. Vinterproduksjonen av agurker har normalt avtalte priser, i fri konkurranse med import, men det var likevel mulig å ta ut en noe høyere pris utover etterjulsvinteren

pga. stor etterspørsel. Interessen for helårsproduksjon vedvarer og viser tegn til økning. Noen markedsaktører ønsker å tilby forbrukeren norske produkter året rundt, eller å sikre leveranser av stabil kvalitet i en periode med skiftende importkvalitet.

Figur 5: Prisutvikling og omsetning av agurk i avtaleåret 2018–2019

Sesongstart våren 2019, etter at tollperioden satte inn, var preget av stor etterspørsel og at norsk produksjon ikke dekket den store etterspørselen. På tross av dette ble norske noteringspriser tilpasset importpriser, som lå godt under målpris. Produsentene oppnådde en høyere pris frem mot sommeren, noe som bidro til at målpris ble oppnådd i sum for avtaleåret. Totalt for målprisukene var det imidlertid en omsetningsnedgang, primært på grunn av lavere produksjon.

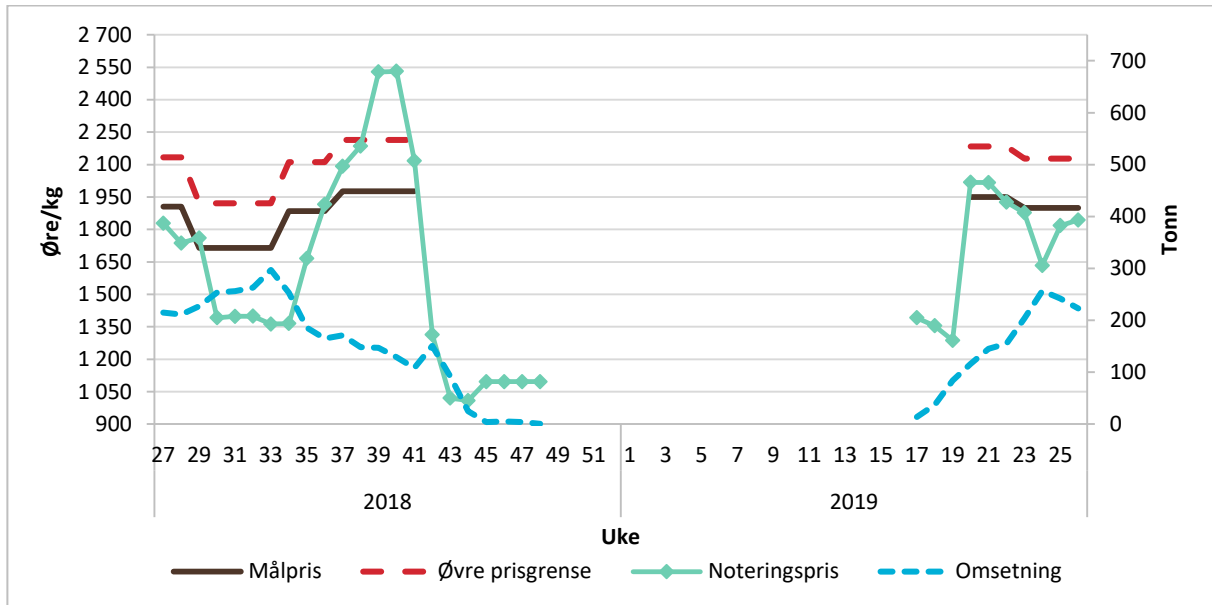
1.4.3.2 Med mangel i Europa fulgte bedre prisoppnåelse for tomater

Oppnådd pris for tomat var kr 17,62 per kg, 99 øre under målpris for avtaleåret, jf. tabell 11.

Samme hovedtrekk gjaldt tomatesongen i 2018–2019 som for året før. Perioder med liten etterspørsel, produksjonsoverskudd og konkurranse fra billige europeiske tomater førte til at noteringsprisen for runde tomater lå under målpris i mange uker og i sum for avtaleåret (figur 6). Avviket mellom målpris og noteringspris var imidlertid mindre enn i forrige avtaleår, på tross av at tillegget i målpris for tomat var høyere i 2018–2019. Primært skyldtes dette høyere priser i en periode med mangel i Norge og Europa. Differansen mellom verdiuttaket i markedet og verdiuttak målpris var mindre enn i forrige avtaleår, men det ble solgt mindre tomater i målprisperioden.

Omsetningen av norske tomater var god i perioder, men mye av vekstsesongen 2018 var preget av en overskuddssituasjon med et sviktende salg, tidvis svært lave priser og konkurranse med importerte tomater. Først da norsk produksjon gikk ned utpå høsten, og det samme skjedde i Europa, ble det for lite tomater i markedet. Det ble behov for suppleringsimport, og prisene økte. Norske tomater ble i

noen tilfeller høstet umodne i denne perioden, for å dekke etterspørselen. Vanlige tomater produseres for tiden ikke om vinteren, men vinterproduksjonen av klasetomater og cherrytomater ble større enn normalt med økt etterspørsel.

Figur 6: Prisutvikling og omsetning av tomat i avtaleåret 2018–2019

Ved oppstart av sesongen i 2019 var tilgangen på tomater knapp, salget var bra og kvaliteten god, men prisen ble raskt tilpasset rimelig import. Importkonkurransen varte utover sommeren, mens tilførslene av norske tomater varierte, og forbruket skiftet mellom ulike varianter som var på kampanje i butikk. Dette bidro til ustabile markedsforhold.

1.4.4 Sommergrønnsaker i uvanlige vekstforhold

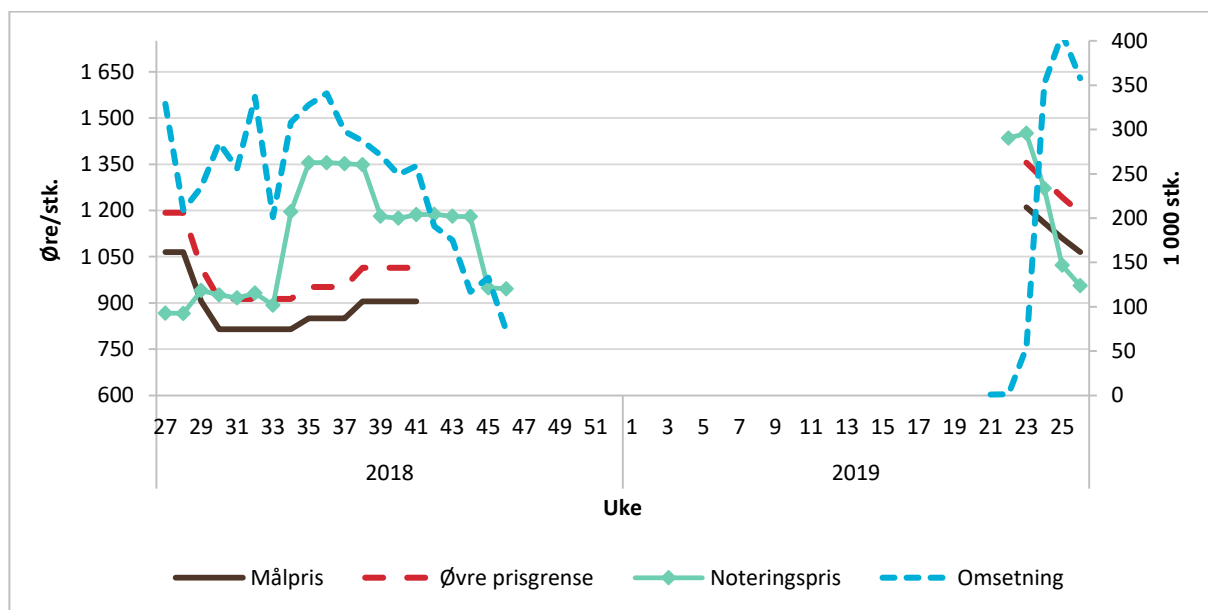
Faktorer som vær, tilførsler, kvalitet og pris varierte i de to vekstsesongene som påvirket avtaleåret 2018–2019 for sommergrønnsaker. Liten produksjon i store deler av Europa i 2018 hadde trolig størst påvirkning på det totale prisuttaket.

1.4.4.1 Bedre prisuttak enn på mange år for blomkål

Oppnådd pris for blomkål i sum for avtaleåret var kr 11,09 per stk., 175 øre over målpris, jf. tabell 11.

Noteringspris var høyere enn målpris gjennom mesteparten av avtaleåret (figur 7). Blomkål har fått små påslag på målprisen de siste årene. Verdiuttaket i markedet snudde fra rundt 11 mill. kroner under verdiuttak målpris i 2017–2018, til 9,4 mill. kroner over i 2018–2019. Årsaken var i hovedsak at Norge og EU manglet blomkål.

I 2018 hadde blomkål en tidlig, men lite smidig sesongstart. Rikelig med høstklar avling konkurrerte med kostbar importert blomkål, som butikkene ønsket å selge ut. Sammen med et tregt salg i sommervarmen skapte dette et marked i ubalanse, og prisen ble halvert. Senere snudde situasjonen til små tilførsler og dårlig kvalitet, deretter raske skiftninger mellom leveranser og etterspørsel, som var i utakt med hverandre. Da tilførslene i Norge og Europa var begrenset samtidig, holdt prisen seg på et høyt nivå i flere måneder utover høsten. Norsk blomkål hadde på dette tidspunktet god kvalitet, men ujevne åkrer førte til at de måtte plukkes over mange ganger. På tross av et jevnt salg og bedre markedsbalanse de siste ukene før sesongslutt sent i november, var en prisnedgang nødvendig for å konkurrere mot billig import fra Spania.

Figur 7: Prisutvikling og omsetning av blomkål i avtaleåret 2018–2019

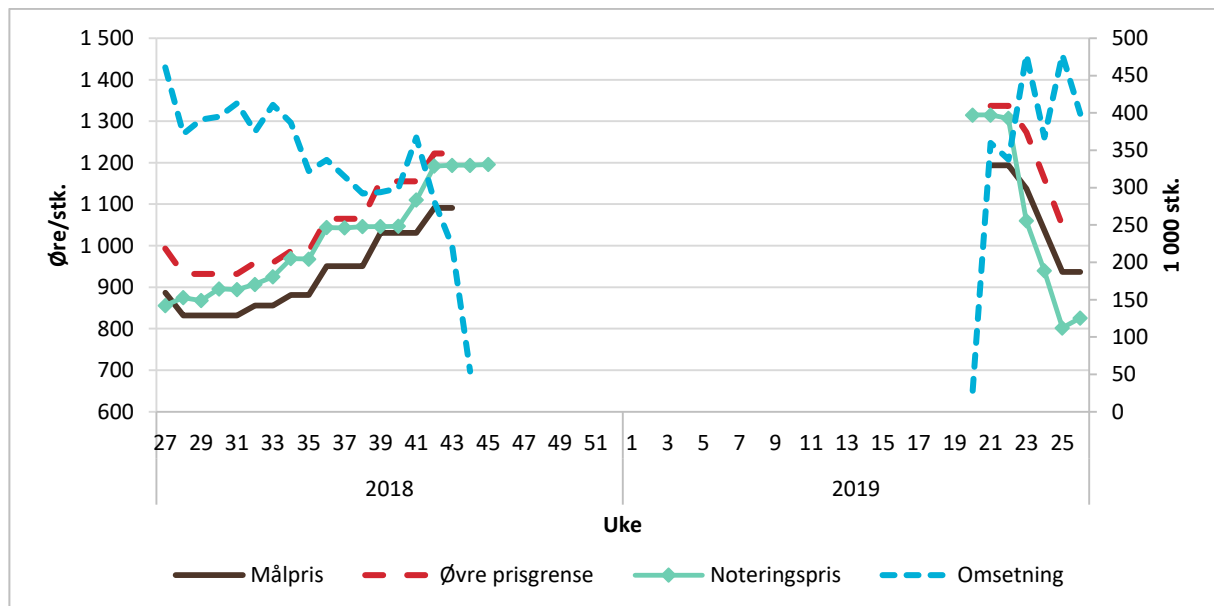
Våren 2019 var kjølig og bidro til at sesongstarten for blomkål ikke var spesielt tidlig. Til gjengjeld ble kvaliteten jevnt over veldig fin, med unntak av små blomkålhoder som åpnet seg og ble løse i konsistensen. Knappe tilførsler førte til høy pris. På vei over i nytt avtaleår ble det markedsdekning av norsk blomkål, men varierende kvalitet og prising skapte urolige markedsforhold.

1.4.4.2 Noteringspris over målpris for isbergsalat, men vanskelig sesong

Oppnådd pris for isbergsalat var kr 9,92 per stk., 31 øre over målpris for perioden, jf. tabell 11.

Krevende vekstforhold og kvalitetsutfordringer førte til for lite salat og noteringspriser som lå over målpris store deler av sesongen 2018 (figur 8). For avtaleåret oppnådde produsentene derfor høyere pris enn målpris, og salget var noe høyere enn i 2017–2018. Resultatet var et enda høyere verdiuttak i markedet sammenliknet med målprisen. Påslaget på målprisen for isbergsalat har samtidig gått ned år for år.

Sesongstart lot vente på seg i de tidligste dyrkingsområdene i 2018, slik at isbergsalat ble høstklar i flere regioner samtidig. Det ble raskt markedsdekning. Etter hvert som høye temperaturer og tørt vær dominerte, dukket det opp kvalitetsutfordringer som normalt viser seg senere på sommeren. Lav produksjon førte til at noen markedsaktører hadde vanskelig for å sikre sine tilførsler. Utfordringer med kvalitet, stor utsortering og begrensede tilførsler preget hele sommeren. Industrien hadde behov for suppleringsimport. I de seneste dyrkingsområdene i Rogaland regnet det uavbrutt i ukevis, slik at innhøsting ble hindret. På tampen av en krevende sesong var markedsdekning en mager trøst, når årsaken var mindre salg.

Figur 8: Prisutvikling og omsetning av isbergsalat i avtaleåret 2018–2019

Våren 2019 var ikke spesielt tidlig, men det ble relativt raskt markedsdekning. I en periode bidro små salathoder til å skape ubalanse i markedet og prispress på salat av bedre kvalitet. Da kvaliteten jevnt over tok seg opp, ble salget lavere enn prognosert, slik at det ikke var mulig å oppnå målpris i ukene før avtaleåret var over.

1.4.5 Kortere lagringssesong, men kvaliteten holdt seg

Sesongen 2018 utfordret avlingsnivået og kvaliteten på flere grønnsaker. For noen produkter ble avlingen for liten, for andre sviktet salget. Usikkerhet om den fremtidige kvaliteten på grønnsakene etter langvarig tørke påvirket også markedet. Det ble betydelige avlingsskader, og lagringssesongen avsluttet tidligere enn normalt. Prisnivået holdt seg generelt høyt, fordi det var små avlinger i Norge og EU.

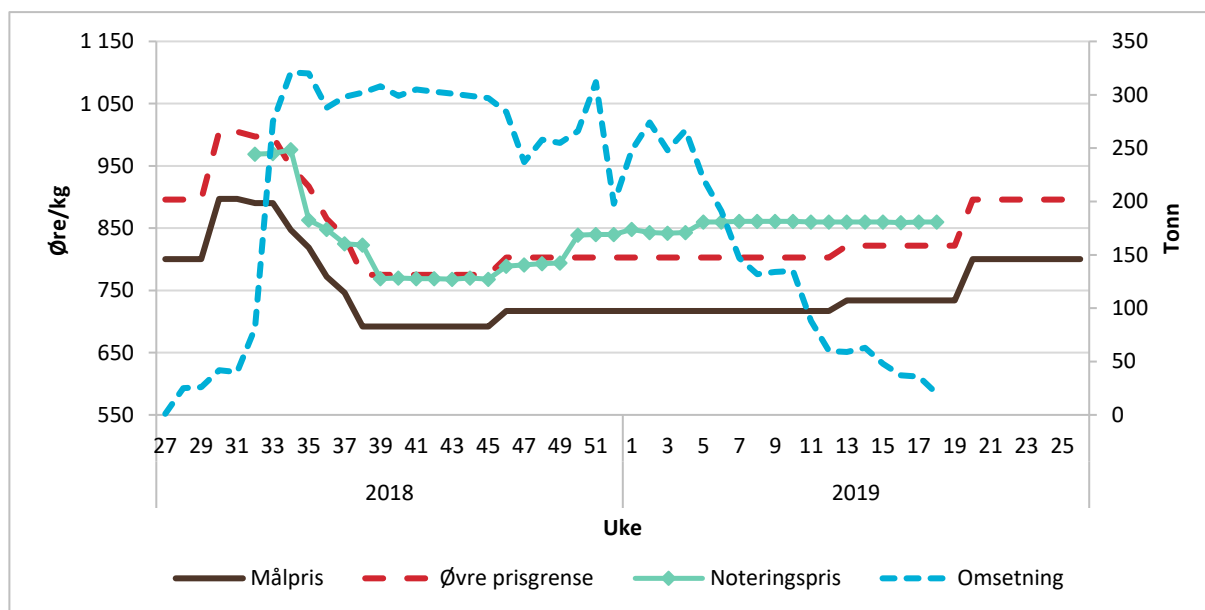
1.4.5.1 Lite løk og høy pris i et tørkerammet Norge og Europa

I avtaleåret 2018–2019 var oppnådd pris for kepaløk kr 8,30 per kg, 100 øre over målpris, jf. tabell 11.

Noteringspris lå over målpris så lenge tilførslene varte (figur 9). Betydelig mangel på løk i Norge og Europa bidro til dette, sammen med stabil kvalitet på leveransene som nådde konsummarkedet. Verdiuttaket var høyere enn avtaleåret før, på tross av at avlingene og omsetningen var langt lavere (tabell 12).

Lagringssesongen for gul kepaløk avsluttet noe tidligere enn normalt. Behovet for suppleringsimport ble fremskyndet, men det var likevel små mengder med overlagret løk igjen i markedet da ny bunteløk ble høstet i juni 2018. Utenlandsk tørket løk ble omsatt inntil ny norsk tørket løk kom på markedet i begynnelsen av august. Uker med svært høye temperaturer i norske dyrkingsområder reduserte avlingene og økte andelen av små løk betydelig, på tross av vanning. Utover høsten bidro våte forhold til at høste- og tørkeprosessen ble forsinket, og tilførslene av løk ble begrenset.

Løk var en av kulturene som ble hardest rammet av tørke i 2018. Avlingen var på mindre enn 50 prosent, og enda mindre hos enkelte produsenter. Nye produktspesifikasjoner fra markedsaktørene bidro til at mest mulig av avlingen kunne bli utnyttet i konsummarkedet. Salget var godt for alle størrelsessorteringer av løk. Store størrelser ble utsolgt på etterjulsvinteren, mens de små var tilgjengelige utover våren. Mangel på løk i store deler av Europa presset opp prisen i Norge og på verdensmarkedet. Suppleringsimport startet tidlig og var dyr. Det ble åpnet for import med tollnedsettelse, og norske aktører kjøpte løk fra flere kontinenter, men kvalitet var en utfordring.

Figur 9: Prisutvikling og omsetning av kepaløk i avtaleåret 2018–2019

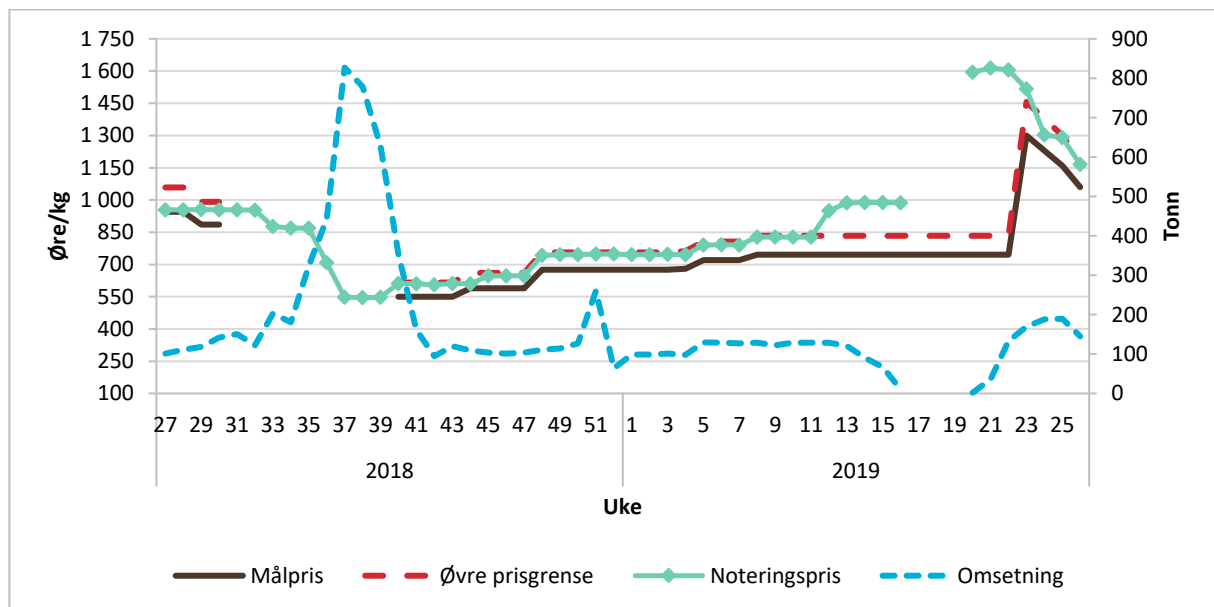
1.4.5.2 Målpris oppnådd for kål, små tilførsler og stabil etterspørsel

Oppnådd pris for hvitkål var kr 8,54 per kg, 88 øre over målpris, jf. tabell 11.

I motsetning til mange av de siste årene oppnådde produsentene en høyere noteringspris enn målpris på kål i 2018–2019. Det ble en betydelig oppgang i oppnådd pris og verdiuttak i markedet fra forrige avtaleår. Mindre tilførsler i inn- og utland og stabil etterspørsel bidro til høyere priser (figur 10). Verdiuttaket i markedet for kål har bedret seg over flere år, men var mye høyere enn vanlig dette året (tabell 12), selv om omsetningen i målprisukene var lavere.

For kålvekstene var vekstsesongen 2018 preget av variasjoner i tilførsler, etterspørsel og kvalitet, og følgelig store svingninger i markedsbalansen. Høye temperaturer i begynnelsen av sesongen førte til en eksplosiv vekst og utfordringer med å høste fort nok til å redde avlingen i tråd med kvalitetskravene. Parallelt med at norsk nykål hadde konkurranse fra lagringskål og importert nykål, stagnerte salget i varmen, og det ble lageroppbygging. Tørke og angrep av kålmøll reduserte etter hvert kålavlingene. Utover høsten ble det større tilførsler, bedre markedsbalanse og bra kvalitet, men åkrene måtte høstes flere ganger for å finne kål av riktig størrelse. Det ble mindre prispress enn normalt, fordi avlingene viste store lokale og distriktsmessig forskjeller, og det var ventet knapphet i lagringssesongen.

For både hvitkål og rødkål var lagerbeholdningene langt lavere enn normalt ved årsskiftet. Salget var stabilt og godt utover vintermånedene, selv om forbruket av hodekål er lavere nå enn det tradisjonelt har vært. Begrensede tilførsler førte til at prisen lå over målpris hele vinteren og våren. Før en tidlig avslutning av lagringssesongen ble produsentprisen notert over øvre prisgrense, noe som førte til at tollene på hodekål ble satt ned.

Figur 10: Prisutvikling og omsetning av hvitkål i avtaleåret 2018–2019

Oppstarten av ny sesong i 2019 i midten av mai var nokså annerledes enn året før. Lagret kål var for lengst spist opp, mens nykål vokste sakte og fikk god kvalitet i kjølig forsommer. Etterspørselen ble stor, salget godt og prisen høy etter en vinter med kålmangel i Norge og utlandet.

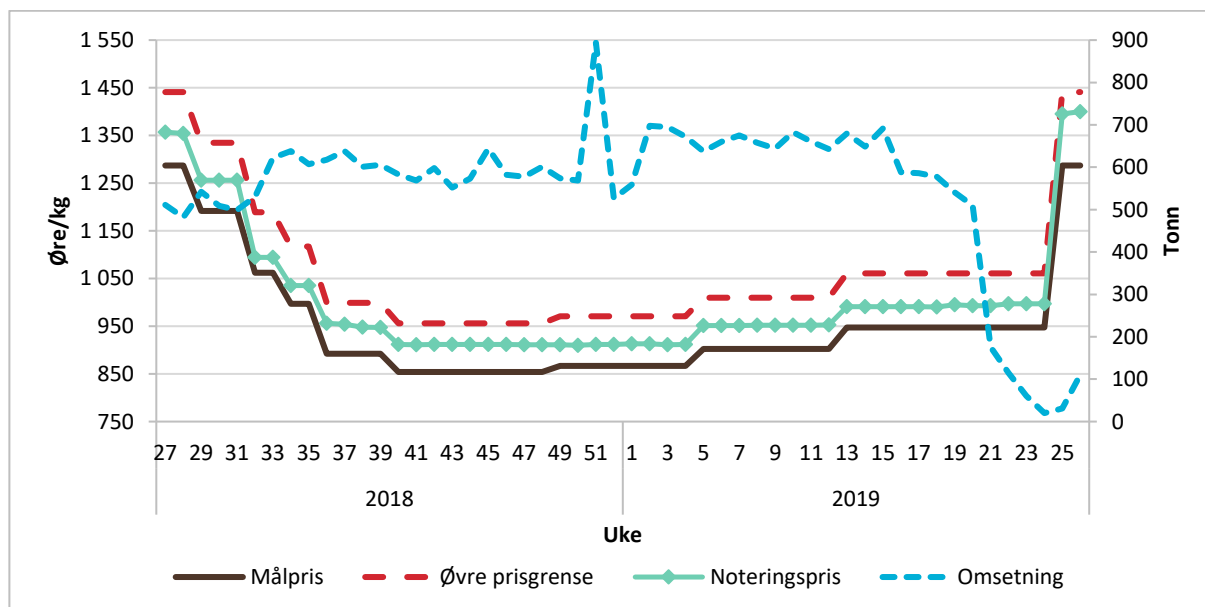
1.4.5.3 Målpris for gulrot, og overraskende god lagringskvalitet

I avtaleåret 2018–2019 var oppnådd pris for gulrot kr 9,87 per kg, 51 øre over målpris, jf. tabell 11.

God etterspørsel gjennom hele året og stabile leveranser av god kvalitet bidro til at produsentene igjen oppnådde gode priser. Målprisen ble oppnådd uke for uke (figur 11). Verdiuttaket i markedet var høyere enn hva målprisen tilsa, og økte fra forrige avtaleår (tabell 12). Også omsetningen gikk opp fra 2017–2018.

Dårlig overvintringsevne for lagrede gulrøtter våren 2018 medførte at det ikke ble sesongoverlapp med ny buntgulrot, som var i gang i hele landet i slutten av juni. Røttene hadde veldig fin kvalitet, og representerte unntaket blant rotvekstene med sitt gode salg i det varme sommerværet. Markedet var i god balanse. Utover høsten ble det krevende å finne riktig høstetidspunkt i åkrer som hadde spirt i flere omganger, og der plantene varierte i utvikling. Gulrøtter ble ekstra lange, i søket etter vann. Senere kom betydelige nedbørsmengder i viktige dyrkingsområder og skapte regionale utfordringer med innhøsting og ga avlingsskader. Det ble store avlingsvariasjoner på landsbasis.

Forholdene ga mindre lagerbeholdning av gulrot ved årsskiftet enn året før, som var et svakt år. I tillegg fryktet markedet at regnutsatt avling ville ha dårlige lagringsegenskaper. Situasjonen viste seg å bli tvert om. Uvanlig lav utsorteringsgrad førte til at sesongen varte lenger enn først antatt. Svært god kvalitet og et stabilt salg vedvarte utover vinteren. Det oppsto imidlertid noe gråskjær i skallet på en del røtter etter tørke, men dette var skjønnhetsfeil som ble pusset bort. Kun små mengder gulrøtter fra lager overlappet ny sesong med fin buntgulrot i juni 2019. Parallelt var det mange uker med importbehov. I sum hadde gulrot en salgsoppgang sammenliknet med forrige avtaleår.

Figur 11: Prisutvikling og omsetning av gulrot i avtaleåret 2018–2019. Øre per bunt i ukene 27–31 og 25–26

1.4.5.4 Andre grønnsaker

Oppnådd pris for purre var kr 18,76 per kg, dvs. 71 øre over målpris jf. tabell 11. Noteringsprisen lå over målpris i mesteparten av avtaleåret. De siste årene har oppnådd pris vært lavere enn målpris, på tross av små tillegg i målpris. Verdiuttaket i markedet ble mye større enn avtaleåret før (tabell 12). Både norske og utenlandske forhold bidro til dette. Purre fikk raskt markedsdekning og hadde fin kvalitet fra starten av sesongen i juli, og salget var stort sett bra. Mens andre grønnsaker slet i varmen, hadde purre god vekst når den ble vannet. Tidvis førte dette til at en del altfor store purreløk var i omsetning i konsummarkedet, men i sum for året var kvaliteten veldig bra. Vedvarende dyr import holdt prisene oppe gjennom mye av vinteren. Purre hadde en omsetningsøkning fra året før.

For rosenkål oppnådde produsentene kr 15,57 per 400 gram pakke, 2 øre over målpris, jf. tabell 11. Nok et år med store avlinger av god kvalitet ble resultatet av relativt spesielle vekstvilkår. Sortene som er i bruk viste seg å tåle forholdene godt. En tidlig sesongstart førte imidlertid med seg treg omsetning og en del dårlig kvalitet i butikk, etter at rosenkålen hadde ligget innpakket i uker før den ble omsatt. Utover i sesongen var nyhøstet rosenkål fin, selv om værforholdene varierte under høsting. Det er vanligvis preferanse i markedet for norsk rosenkål, fordi kvaliteten på import generelt er dårligere. Likevel valgte enkelte markedsaktører å hoppe av norske bestillinger til fordel for import, fordi prisene i EU var lave. Dette påvirket noteringsprisen for rosenkål, som dermed lå under målpris i det store julesalget. Sesongen var ti uker lenger enn målprisperioden, og varigheten har økt over år. For målprisukene under ett viste rosenkål en salgsoppgang i 2018–2019 mot 2017–2018 (tabell 12).

Knollselleri oppnådde en pris på kr 19,39 per kg, 159 øre over målpris, jf. tabell 11. Noteringspris var over målpris gjennom hele avtaleåret. Det var en ytterligere økning i verdiuttaket i markedet fra forrige avtaleår (tabell 12). Knollselleri var tilgjengelig fra lager frem til noen uker før ny norsk sesong startet i juli 2018. Den nye avlingen sommeren 2018 var av god kvalitet, omsetningen var jevn, prisene var stabile, og markedet var i balanse. Produsenter som vannet jordene sine fikk knoller med fin størrelse. Kvaliteten på knollsellerien var meget stabil og god. Lagerbeholdningene ved årsskiftet var nær 30 prosent høyere enn på samme tid året før. Moderne lagre bidro til god holdbarhet og at markedet ble forsynt med norsk knollselleri til avtaleåret var omme, og vel så det. Likevel gikk omsetningen i målprisperioden ned, sammenliknet med 2017–2018.

1.4.6 Større epleavlinger enn på mange år

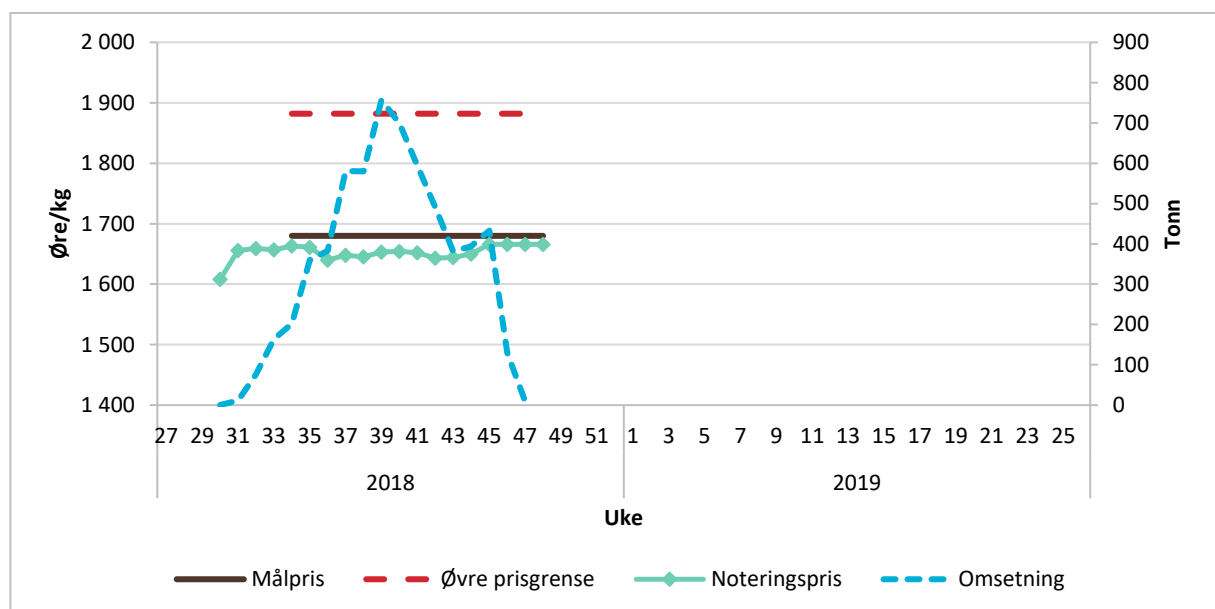
Oppnådd pris for epler var kr 16,51 per kg, 29 øre under målpris, jf. tabell 13.

Tabell 13: Pristillegg gitt i jordbruksavtalen 2018, samt prisuttak for avtaleåret 2018–2019. Øre per kg

Representantvare	Gj.snittlig tillegg i målpris fra 1. juli	Målpris	Noteringspris	Avvik
Epler, > 70 mm	80,39	1 680	1 651	-29

Tilførslene av epler til konsummarkedet var fortsatt lavere enn etterspørselen, og produsentene oppnådde høye priser (figur 12). Oppnådd pris ble likevel lavere enn målpris for avtaleåret 2018–2019. Den viktigste årsaken er trolig at målprisøkningen var spesielt stor dette avtaleåret. Epler oppnådde et verdiuttak i markedet som var lavere enn hva målprisen la opp til, i motsetning til avtaleåret før (tabell 12). Verdiuttaket er beregnet på grunnlag av omsatte mengder rapportert til Landbruksdirektoratet fra store norske grossister. Mengdene er ikke i tråd med den totale omsetningen i Norge eller Fruktlagerinspektørens⁶ tall.

I motsetning til året før var været godt egnet for frukt dyrking i 2018, og eplene var ekstra søte og smakfulle helt fra sesongstart i begynnelsen av august. Like fullt led noen sorter av tørke og fikk flere små frukter enn normalt. Spesielt store mengder epler ble høstet i slutten av august, fordi alle sorter modnet samtidig. Til tross for at salget av konsumepler var bra, ble noen av dem solgt til press, et bruksområde det var altfor lite råvare til. Sent på høsten ble også en del epler av sorten aroma sortert ut og benyttet som råvare i saftproduksjon, fordi de hadde fått for store doser med sol. Da de siste eplene ble høstet sent i september var fruktlagrene temmelig fulle, og pakking pågikk for fullt utover i oktober. I sum ble omsetningen på nivå med året før, ut fra innrapporterte mengder til Landbruksdirektoratet, men i realiteten var avlingen den største siden 2008.

Figur 12: Prisutvikling og omsetning av epler i avtaleåret 2018–2019

⁶ Fruktlagerinspektøren (2018). Fruktoppgåve 2018 fra Fruktlagerinspektøren. <https://www.grontprodusentene.no/fruktopp-gave-2018-fra-frukt-lagerinspektoren/>

1.4.7 Målpris oppnådd for potet, men mye svinn og lavere salg

Oppnådd pris for poteter ble kr 5,34 per kg, 42 øre over målpris, jf. tabell 14.

Tabell 14: Prisuttak for potet i avtaleåret 2018–2019. Øre per kg

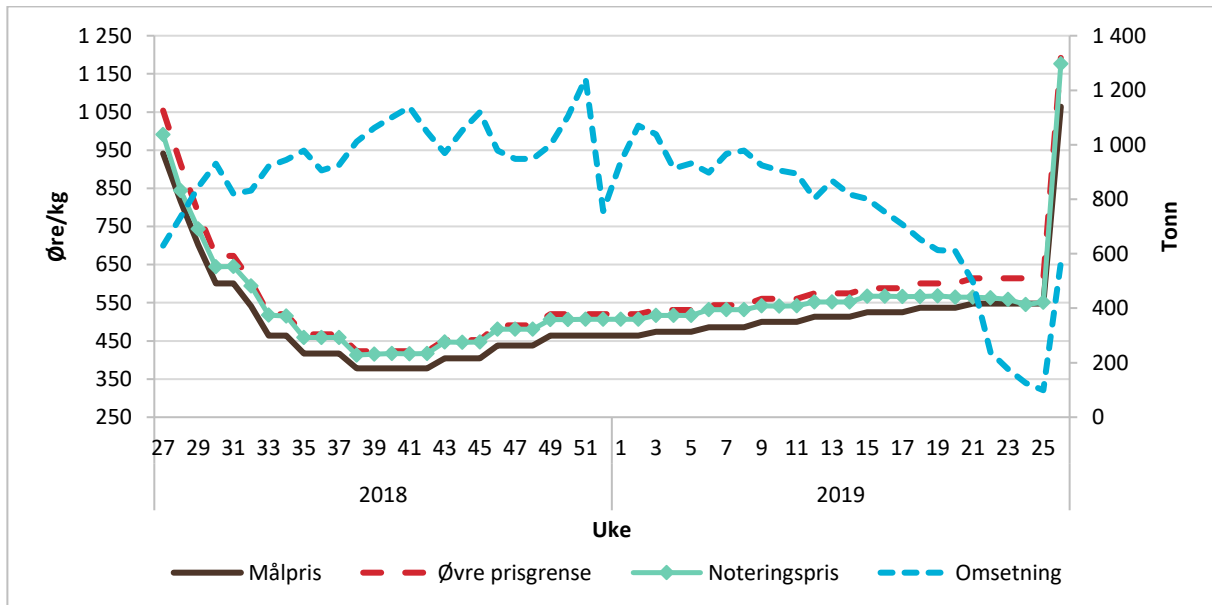
Representantvare	Tillegg i målpris fra 1. juli	Målpris	Noteringspris	Avvik
Potet, sams bulkvare > 42 mm	25	492	534	42

Noteringspris lå over målpris i sum for avtaleåret og gjennom hele perioden (figur 13). Usikkerhet om avlingsnivået bidro til å holde prisen oppe om høsten. Variabel lagringskvalitet og stor utsortering skapte tvil om hvor lenge tilførslene ville vare utover våren, og betalingsviljen ble opprettholdt. Verdiuttaket i markedet, målt mot målprisenivået, gikk betydelig opp, selv om salget gikk ytterligere noe ned (tabell 12).

I inngangen til avtaleåret kom norske ferskpoteter inn i markedet. De etterfulgte en lengre periode med svært liten tilgang på norske lagringspoteter og et dårlig utvalg av sorter. Fra tidlig i april ble utenlandske nypoteter omsatt parallelt. Det ble solgt lite norske ferskpoteter om sommeren under varmebølgen, noe som bidro til utsatt innhøsting av disse. For enkelte produsenter skapte dette utfordringer, men for markedet var det uproblematisk, i lys av at avlingsprognosene for høsten så dårlige ut.

Underveis i vekstsesongen endret grøntbransjen størrelseskravene til konsumpoteter for å utnytte mest mulig av avlingen, fordi en høyere andel av avlingen enn normalt besto av små knoller. Senere ble det klart at størrelsen på knollene var overraskende stor i enkelte distrikt, og at avlingene på landsbasis kunne bli høyere enn året før, ikke minst som følge av vanning. Det endelige avlingsresultatet ble påvirket negativt av at store nedbørsmengder hindret innhøstingen av poteter i distrikter som Rogaland og Trøndelag. Mengden med poteter som ble lagt på lager overskred dermed ikke nivået til de to foregående årene.

I løpet av vintermånedene var det imidlertid mer poteter på lager enn året før, på tross av større utsortering av poteter med dårlig kvalitet. I enkelte partier kunne opptil 40 prosent bli omdisponert til sprit, potetmel, lomper eller dyrefôr, for å holde god kvalitet i butikk. Forklaringen på at tilførslene likevel var gode nok var at forbruket var lavere enn normalt for årstiden. Det spekuleres i om salg av ferdig skrelte og kokte poteter til storhusholdning tar over deler av markedet.

Figur 13: Prisutvikling og omsetning av potet i avtaleåret 2018–2019

Små mengder lagringspoteter var igjen til ny sesong startet i mai, men det var stor supplering av import fra Israel i mange uker fra mars.

2 Markeds- og prisutvikling på andre varer

I dette kapitlet vurderer vi pris- og markedssituasjonen for sentrale jordbruksvarer uten målpris.

2.1 Storfekjøtt

Markedsordningen for storfe ble lagt om til volummodellen med virkning fra 1. juli 2009. I volummodellen fastsetter markedsregulator Nortura en planlagt gjennomsnittlig engrospris for hvert halvår. Representantvaren og prisgrunnlaget fastsettes fortsatt av avtalepartene, jf. Jordbruksavtale 2018–2019.

2.1.1 Ikke oppnådd planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) for storfekjøtt ble redusert med 20 øre, til kr 60,30 per kg, i siste halvår 2018. Første halvår 2019 ble PGE igjen satt opp til kr 60,50 per kg.

I andre halvår 2018 ble akkumulert noteringspris kr 59,88 per kg, 42 øre per kg lavere enn den planlagte prisen. I første halvår 2019 endte prisuttaket på kr 59,87 per kg. Dette var 63 øre lavere enn den planlagte prisen, jf. Tabell 15.

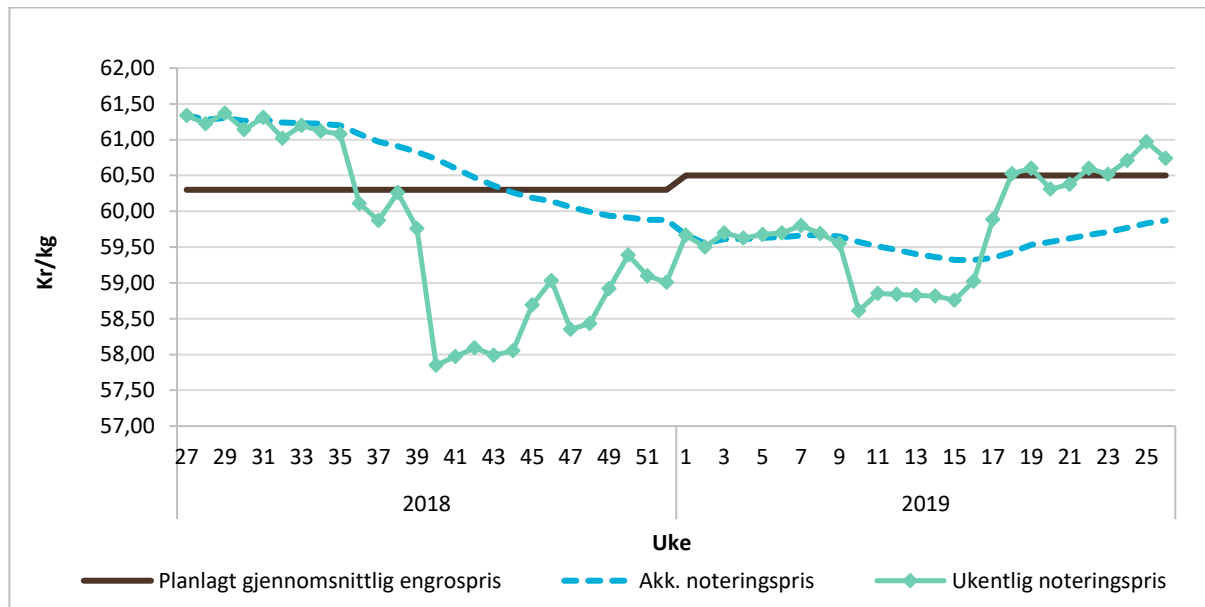
Tabell 15: Prisuttak for storfekjøtt i perioden 1. juli 2018–30. juni 2019. Kr per kg

Varegruppe	Representantvare		Planlagt gj. sn engrospris*	Akkumulert noteringspris	Avvik
Storfekjøtt	Ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgruppe 2-, 2 og 2+)	2. halvår 2018	60,30	59,88	-0,42
		1. halvår 2019	60,50	59,87	-0,63

Våren 2018 ble prisløypa lagt opp med sikte på å øke tilførslene av storfe i mai og juni. Nortura anslår at effekten av prisløypen i fra april til midten av julim, inkludert stor slakting i ukene før toppris, var på om lag 8 500 dyr. Normalt sett ville dette ført til lavere slakting i andre halvår og for året totalt, men grunnet tørkesommeren økte slaktingen også utover seinsommeren og høsten. Med bakgrunn i reduserte slaktevekter anslo Nortura at den reelle effekten av tørken var en økning i antall storfeslakt på mellom 7 000 og 8 000 dyr. Målt i tonn økte produksjonen fra 2017 til 2018 med rundt 4 200 tonn.

Engrosprisen for hele/halve slakt ble satt ned med til sammen kr 2,70 per kg i september og oktober, før den økte med til sammen kr 1,30 per kg i november og desember. Økningen kom litt tidligere og var 30 øre høyere enn det som var lagt til grunn i juni. Prisutviklingen i perioden er vist i figur 14.

Etter at engrosprisen ble satt opp med 70 øre ved inngangen til første halvår 2019, ble den satt ned med kr 0,80 per kg i begynnelsen av mars. For å stimulere til økt slakting på våren når etterspørselen er størst, ble prisen satt opp i to omganger i april med til sammen kr 1,40 per kg.

Figur 14: Prisutvikling storfekjøtt i perioden 1. juli 2018– 30. juni 2019

2.1.2 Økt produksjon av storfekjøtt

Produksjonen av storfekjøtt økte med 2 prosent i 2018–2019, sammenlignet med avtaleåret før, jf. Tabell 16. Produksjonsoppgangen var allikevel ikke nok til å veie opp for en nedgang i importen på hele 19 prosent. Med omtrent uendret eksport, gikk de totale tilførslene av storfe ned med rundt 1 prosent i 2018–2019. Den norskproduserte andelen gikk samtidig noe opp fra forrige avtaleår, til 90 prosent. Tollen på hele/halve storfeslakt var satt ned fra starten av avtaleåret og fram til 16. juli, da økt slakting grunnet tørken gav markedsdekning med norsk vare. Økt slakting på seinsommeren og utover høsten medførte at en stor mengde kjøtt ble lagt inn på reguleringslager. Norsk produksjon i kombinasjon med uttak fra reguleringslager, ga markedsdekning og full tollsats fram til 26. mars 2019. Fra det tidspunktet ble tollene administrert ned for en periode på tre uker fram til 15. april. Deretter var det igjen markedsdekning og full tollsats ut avtaleåret.

Tabell 16: Produksjon og handel av storfekjøtt i 2005–2006 og de siste tre avtaleårene. Tonn

	2005–2006	2016–2017	2017–2018	2018–2019	Endring siste år
Norsk produksjon	88 947	82 017	88 341	89 882	2 %
+ Import	4 284	19 638	11 715	9 469	-19 %
- Eksport	1 770	161	734	754	3 %
= Totalt tilført	91 461	101 495	99 323	98 597	-1 %
Norskprodusert andel	95 %	81 %	88 %	90 %	2 %

Faktiske tall for eksport/import per 30. juni 2019, jf. SSBs handelsstatistikk. Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet.

Etter tre år med nedgang i tallet på slaktede kalver, økte kalveslaktingen med mer enn 4 000 dyr i 2018. En økende andel kjøttfe i storfebestanden medfører normalt økte slaktevekter. Framskyndet slakting som følge av tørken ga imidlertid reduserte slaktevekter for kviger og okser i 2018, mens slaktevekten for kalver hadde en marginal økning. Les mer om utviklingen i norsk storfekjøttproduksjon i Markedsrapport 2018⁷.

I grunnlagsdokumentet⁸ for andre halvår 2019 skriver Nortura at nyetableringer og planlagte og igangsatte utvidelser innebærer at det er svært begrenset rom for økning av storfekjøttproduksjonen framover. Søknad om produksjonstilskudd pr. 1. mars viser en liten nedgang i mordyrallet, og Nortura Totalmarkeds markedsprognose fra juni 2019 viser at det også forventes at mordyrallet i oktober vil være litt lavere enn på samme tid i 2018. Antall ammekyr øker fortsatt, men ikke tilstrekkelig til å veie opp for nedgangen i antall melkekyr. I prognosen fra juni forventer Nortura et underskudd av storfekjøtt på 3 000 tonn i 2019.⁹ De legger til grunn at det vil slaktes færre okser enn i 2018, men slaktevektene forventes å øke med 8 kg. I prognosen forventet Nortura økt kyslaktning sammenlignet med 2018. Det forventes fortsatt nedgang i engrossalget, men mindre enn i 2018.

Storfekjøtt på reguleringslager 2018–2019. Sum av hele/halve slakt og stykningsdeler, tonn

Uke	Hele/halve		Totalt
	slakt	Skåret vare	
26/2018	145	0	145
42/2018	1 937	0	1 937
52/2018	2 758	0	2 758
16/2019	623	0	623
26/2019	305	0	305

⁷ Landbruksdirektoratet. Rapportnr. 3/2019.

⁸ Totalmarked kjøtt og egg. Grunnlagsdokument storfe, sau/lam og egg – andre halvår 2019.

⁹ Totalmarked kjøtt og egg. Markedsprognose kjøtt og egg pr. juni 2019

Ved inngangen til avtaleåret lå det 145 tonn storfe på reguleringslager. Lite nedbør og kraftig tørke utover sommeren førte til grovførmangel flere steder i landet. Dette medførte en betydelig økning i storfeslakt og innmelding av storfe til slakt. Med dette som bakgrunn, og etter søknad fra markedsregulator, vedtok omsetningsrådet å utvide maksimalt årlig kvantum for innlegging av storfekjøtt på reguleringslager i 2018, fra 2 500 tonn til 5 000 tonn. Ved inngangen til avtaleåret var det lite vare på reguleringslager og det var ikke frysefradrag på storfekjøtt. Fra midten av september ble det innført frysefradrag på kr 10 per kg. Dette ble videreført ut avtaleåret.

Kvalitetstilskudd for storfe

I jordbruksforhandlingene i 2013 ble det bestemt å etablere et kvalitetstilskudd for storfe. Formålet med tilskuddet er å stimulere til økt produksjon gjennom flere dyr og økte slaktevekter per dyr.

Tilskuddet kan gis til produsent på alt storfeslakt med kvalitet O eller bedre, med unntak av slaktekategorien ku. Kvalitetstilskuddet gis per kg omsatt slakt etter en sats fastsatt i jordbruksavtalen. Fra 1. januar 2018 kan det utbetales kr 2,50 per kg for slakt av klasse O, og kr 7,50 per kg for slakt av klasse O+ og bedre. Fra 1. januar 2019 vil det ikke utbetales kvalitetstilskudd for slaktekategoriene ku og okse.

2.1.3 Mindre import

I avtaleåret 2018–2019 ble det importert nærmere 9 470 tonn ubearbeidet storfekjøtt¹⁰. Dette var nesten 2 250 tonn, tilsvarende 19 prosent, mindre enn i foregående avtaleår.

Den samlede importen av storfekjøtt i 2018–2019 omfattet også import innenfor importkvoter. Nesten 2 660 tonn storfe ble importert tollfritt innenfor EU-kvoten, som er på 2 500 tonn per kalenderår. 914 tonn ble importert innenfor WTO kvoten, tilsvarende 1 213 tonn med bein. WTO kvoten er på 1 084 tonn storfekjøtt med bein per kalenderår.

Selv om det i perioder var lav ferskvaredekning i siste halvdel av avtaleåret, ble det kun anmodet om tollnedsettelse fra markedsregulator i mars. Resten av siste halvdel av avtaleåret vurderte markedsregulator at markedet kunne forsynes av varer fra reguleringslager samt ordinær kvoteimport. Dette gav en lavere import til generelt nedsatt toll i avtaleåret 2018–2019 enn foregående avtaleår. Import under generelle tollnedsettelser ble på rundt 1 260 tonn hele/halve storfeslakt, ned fra 6 000 tonn i forrige avtaleår.

Det ble også importert 3 700 tonn beinfritt storfekjøtt fra Namibia og Botswana, som gjennom en kvote på 500 tonn og et tak for tollfri eksport på 2 700 tonn, årlig kan eksportere 3 200 tonn beinfritt storfekjøtt til Norge. I tillegg ble det importert nesten 72 tonn utbeinet storfekjøtt fra Swaziland, som har et tak på 500 tonn tollfri eksport av storfekjøtt til Norge per år. Se forklaring angående import innenfor avtaleåret og importkvotene per kalenderår i faktaboks under avsnitt 1.3.3.

Eksporten av storfekjøtt under tolltariffens kapittel 2 var på 754 tonn, kun en marginal økning fra avtaleåret 2017–2018. Landbruksdirektoratet anslår at om lag 15 tonn av dette var ordinært,

¹⁰ Handelstallene inkluderer kun eksport og import av storfe under kapittel 2 i tolltariffen. Import av bearbejdede produkter under kap. 16 er derfor ikke vist her.

ubearbeidet storfekjøtt som ble eksport under ordningen utenlands bearbeiding, for seinere å bli gjeninnført som bearbeidet storfekjøtt under tolltariffens posisjoner 16.01 og 16.02.

2.2 Lam

Fra 1. juli 2013 ble lam tatt ut av målprissystemet og lagt over i volummodellen. Som for storfe, fastsetter markedsregulator en planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam for et halvår av gangen. Representantvaren og prisgrunnlaget fastsettes av avtalepartene, jf. Jordbruksavtale 2018–2019.

2.2.1 Fortsatt overskudd av lammekjøtt

De siste årene har markedet for lammekjøtt vært preget av salgsnedgang og overskudd, og det har bygd seg opp store lagre av saue- og lammekjøtt. Med grunnlag i overskuddssituasjonen har prisen blitt satt ned de senere år. Fra 1. juli 2016 ble prisen på lammeslakt redusert med kr 2,00 per kg til kr 67,60 per kg. Året etter ble prisen satt ned med ytterligere kr 3,00 per kg.

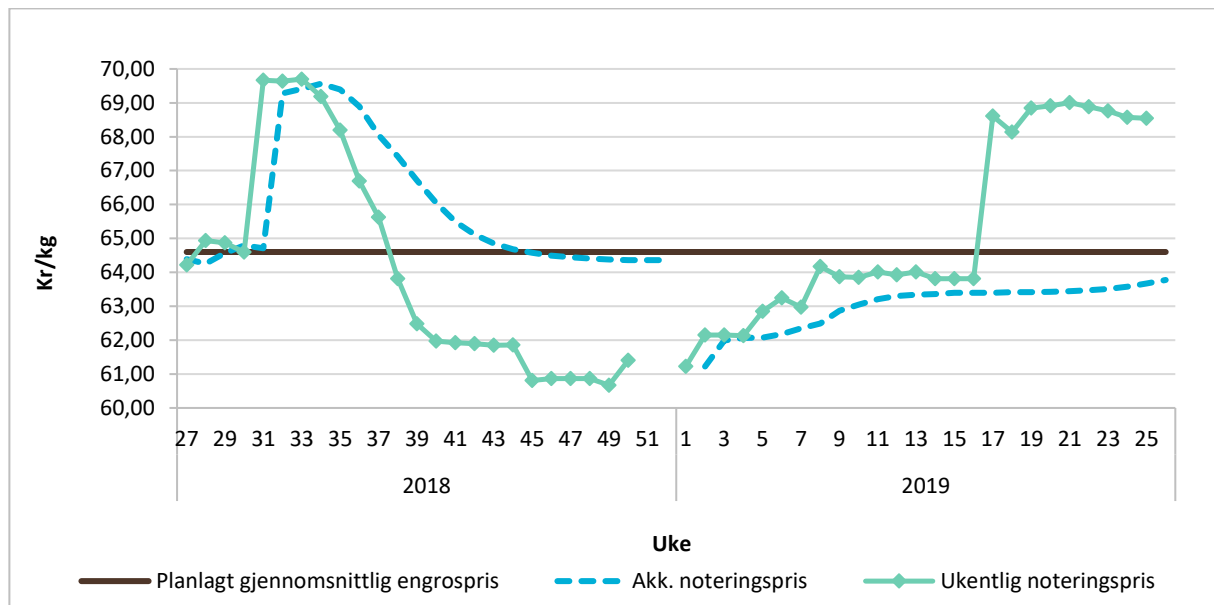
Ved inngangen til avtaleåret 2018–2019 la markedsregulator opp en prisløype for sau og lam som ville gi samme gjennomsnittlige engrospris (PGE) som i det foregående avtaleåret, kr 64,60 per kg, jf. Tabell 17. Den vanskelige markedssituasjonen ga ingen rom for prisøkning.

Akkumulert noteringspris for 2. halvår 2018 endte på kr 64,36 per kg, 24 øre lavere enn PGE i perioden. I 1. halvår 2019 ble akkumulert noteringspris 83 øre lavere enn planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Tabell 17: Prisuttak for lammekjøtt i perioden 1. juli 2018–30. juni 2019. Kr per kg

Varegruppe	Representantvare		Planlagt gj. sn engrospris*	Akkumulert noteringspris	Avvik
Sau og lam	Lam, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgruppe 2-, 2 og 2+)	2. halvår 2018	64,60	64,36	-0,24
		1. halvår 2019	64,60	63,77	-0,83

Ved inngangen til avtaleåret var omsetningsavgiften for lam på kr 2,50 per kg. Avgiften ble økt til kr 4,00 per kg fra slutten av august (uke 35). Dette nivået ble videreført ut kalenderåret. Fra uke 1 og ut avtaleåret var omsetningsavgiften på kr 3,10 per kg.

Figur 15: Prisutvikling for lammekjøtt i perioden 1. juli 2018–30. juni 2019

Figur 15 viser prisutviklingen for lammekjøtt i avtaleåret. Det er store sesongvariasjoner i engrosprisen for lammekjøtt, med spesielt høye priser sen sommer og tidlig høst for å stimulere til økt slaktning tidlig i sesongen.

2.2.2 Mindre lam på reguleringslager

Etter flere år med knapphet på norsk lammekjøtt og stort importbehov snudde markedssituasjonen i 2015. Ved inngangen til avtaleåret 2018–2019 lå det 1 886 tonn kjøtt av sau og lam på reguleringslager. Til sammenligning lå det rundt 900 tonn på lager ved inngangen til avtaleåret 2017–2018.

Produksjonen av saue- og lammekjøtt gikk opp med 2 prosent i 2018–2019 fra foregående avtaleår. jf. Tabell 18. Sammen med en økning i importen og en halvering av eksportvolumet, bidro dette til omtrent 1 500 tonn mer sau og lam på det norske markedet i 2018–2019 enn avtaleåret før. Ved utgangen av avtaleåret lå det vel 1 360 tonn sau- og lammekjøtt på reguleringslager, rundt 500 tonn mindre enn på samme tid i fjor.

Tabell 18: Produksjon og handel med lammekjøtt i 2005–2006 og de siste tre avtaleårene. Tonn

	2005–2006	2016-2017	2017-2018	2018–2019	Endring siste år
Norsk produksjon	26 197	26 197	25 913	26 394	2 %
+ Import	524	371	491	679	38 %
- Eksport	121	83	1 379	546	-60 %
= Totalt tilført	26 600	26 485	25 025	26 526	6 %
Norskprodusert andel	98 %	99 %	98 %	97 %	-1 %

Faktiske tall for eksport/import per 30. juni 2019, jf. SSBs handelsstatistikk. Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet.

For å redusere lageret av saue- og lammekjøtt, ble det frysefradrag periodevis på sau og lam også i avtaleåret 2018-2019. Frysefradraget finansieres over omsetningsavgiften, og trekkes fra engrosprisen, slik at fryst saue- og lammekjøtt fra lager blir solgt til en redusert pris.

Frysefradraget for lam på kr 9,50 per kg ble videreført de første ukene av avtaleåret før det ble fjernet fra siste uke i august (uke 35). Etter dette ble det ikke innført frysefradrag på lam før i begynnelsen på mars (uke 10). Fradraget var på kr 4 per kg fram til det igjen ble fjernet fra siste uka i mars (uke 13). Fra slutten av april (uke 18) ble det gjeninnført frysefradrag på kr 4 per kg. Fradraget ble deretter økt først til kr 6 per kg fra uke 21, og deretter til kr 8,50 per kg fra uke 24. Frysefradraget ble videreført på dette nivået ut avtaleåret. Reguleringslageret var redusert noe i første halvår, og ved utgangen av avtaleåret var det 800 tonn lammekjøtt på lager. Med lammekjøtt på reguleringslager var det ikke behov for supplerende import av lammekjøtt til nedsatt toll i 2018–2019.

Markedsregulator Nortura forventer et underskudd på i underkant av 700 tonn sau/lam i 2019. Det forventes nedgang i både salgsproduksjonen (6 prosent) og engrossalget (2,2 prosent) sammenlignet med 2018.

Med bakgrunn i den vanskelige markedssituasjonen, da spesielt for sau, godkjente omsetningsrådet bruk av ekstraordinært frysefradrag på sau opp til 30 prosent av engrospris (ordinært 15 prosent). Fradraget har vært gjeldende hele avtaleåret. Frysefradraget trekkes fra engrosprisen slik at fryst saue- og lammekjøtt fra reguleringslager selges til en redusert pris. For sau lå frysefradraget på kr 9,00 hele avtaleåret.

*Kjøtt av sau/lam på reguleringslager 2018–2019.
Sum av hele/halve slakt og stykningsdeler, tonn*

Uke	Lam	Sau	Totalt
26/2018	461	1 425	1 886
42/2018	718	1 404	2 122
52/2018	1 394	1 643	3 037
16/2019	1 055	911	1 966
26/2019	807	557	1 364

2.2.3 Lite import av lammekjøtt

Det ble importert nesten 680 tonn sau- og lammekjøtt i avtaleåret 2018–2019, jf. Tabell 18. Dette var nesten 190 tonn mer enn i avtaleåret 2017–2018¹¹. Den samlede importen omfattet blant annet ca. 127 tonn kjøtt av sau/lam, omregnet til kjøtt med bein, importert innenfor WTO-kvoten på 206 tonn per kalenderår¹². Videre ble det importert om lag 11 tonn beinfritt lammekjøtt fra Namibia, importert innenfor ordningen der Namibia, Botswana og Swaziland årlig kan eksportere inntil 400 tonn lammekjøtt tollfritt til Norge. I tillegg ble rundt 480 tonn importert tollfritt fra Island. Se for øvrig faktaboks om importkvoter under avsnitt **Feil! Fant ikke referanseilden.**

Det ble eksportert nesten 550 tonn kjøtt av sau/lam i løpet av avtaleåret 2018–2019, mot 1 380 tonn i avtaleåret før.

2.3 Egg

Fra 1. juli 2013 ble egg tatt ut av målprissystemet og lagt over i volummodellen. Som for storfe og lam, fastsetter markedsregulator Nortura en planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg for et halvår av gangen. Representantvaren og prisgrunnlaget fastsettes av avtalepartene, jamfør Jordbruksavtalen for 2018 – 2019.

2.3.1 Gjennomsnittlig noteringspris for egg marginalt lavere enn PGE

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg var kr 19,25 per kg i andre halvår 2018 og kr 19,15 per kg i 1. halvår 2019. Sammenlignet med foregående avtaleperiode var dette henholdsvis 5 øre høyere enn i 2. halvår 2017 og 20 øre lavere enn 1. halvår 2018.

Den gjennomsnittlige noteringsprisen på skallegg var henholdsvis 3 og 1 øre under planlagt gjennomsnittlig engrospris for de to halvårene.¹³

¹¹ Handelstallene inkluderer kun eksport og import av saue- og lammekjøtt under kapittel 2 i tolltariffen. Import av bearbeidede produkter under kap. 16 vises derfor ikke her.

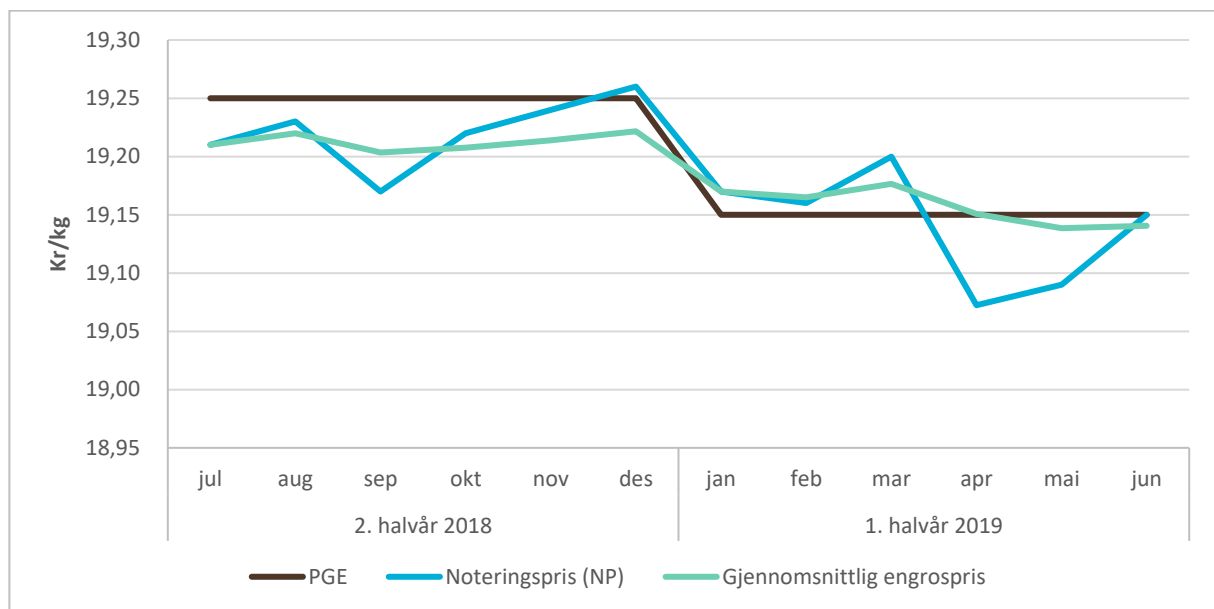
¹³ Den oppnådde gjennomsnittlige noteringsprisen er beregnet som gjennomsnittet av de ukentlige vektete noteringsprisene for alle varianter egg som inngår i representantvaren for egg. Dette inkluderer vareslagene egg i miljøbur, frittgående og frittgående sol, alle med vektclassene over 53 til 63 gram, 63 til 73 gram og over 73 gram. Økologiske egg inngår således ikke i representantvaren.

Tabell 19: Prisuttak for egg i perioden 1. juli 2018 - 30. juni 2019. Kr/kg.

Varegruppe	Representantvare	Periode	Planlagt gj.sn. engrospris	Gj.sn. noteringspris	Avvik
Egg	Egg klasse A over 53 g	2. halvår 2018	kr 19,25	kr 19,22	kr - 0,03
	sortert på brett	1. halvår 2019	kr 19,15	kr 19,14	kr - 0,01

Kilde: Nortura SA, Totalmarked kjøtt og egg

Figur 16 viser hvordan utviklingen i noteringsprisen og produsentprisen har vært i forhold til den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen for avtaleåret 2018 - 2019. Som vi kan se har noteringsprisen variert fra 5 øre over (mars 2019) til 8 øre under (september 2018 og april 2019) planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Figur 16: Prisutvikling på egg i perioden 1. juli 2018 - 30. juni 2019. Kr/kg

Kilde: Nortura SA, Totalmarked kjøtt og egg

2.3.2 Det er fortsatt overkapasitet i eggneringen

Tabell 20 viser markedsbalansen for egg for avtaleåret 2018 – 2019, samt de tre foregående avtaleårene. Generelt har eggneringen de senere årene vært preget av overkapasitet og store reguleringskostnader i produksjonen. Sammenlignet med foregående avtaleår økte den prosentvise tilførselen med 1,9 prosent. Engrossalget økte på sin side med 1,5 prosent for samme periode. Etter førtidsslaktning og import på henholdsvis 424 og 598 tonn endte markedsbalansen i avtaleåret 2018-2019 på om lag 260 tonn, fra et underskudd på 110 tonn foregående avtaleår.

For 2019 prognoserer Nortura med et overskudd på 1 700 tonn egg i 2019.¹⁴ Det estimerte overskuddet baserer seg på en anslått økning i tilførslene på fire prosent og i engrossalget på én prosent sammenlignet med 2018. Som følge av at eggneringen fortsatt karakteriseres av overkapasitet har Omsetningsrådet godkjent førtidsslakting av verpehøns tilsvarende 1 000 tonn ikke-produserte egg i 2019. Det er primært høns fra miljønnredning som skal førtidsslaktes. Per juni 2019 er det tatt ut 128 tonn ikke-produserte egg ved førtidsslakting.

For avtaleåret 2018 – 2019 lå omsetningsavgiften på kr 0,70 per kg. For andre halvår 2019 ble omsetningsavgiften økt med 10 øre til kr 0,80 per kg.

Tabell 20: Markedsbalansen for egg de fire siste avtaleårene. Tonn.

Tids- periode	Tilførsler	Engrossalg	Tatt ut ved førtidsslakting	Import skallegg	Markeds- balanse	Eksport omr. til skallegg	Egg til dyrefør
2. h 2015	31 138	30 823	1 151	82	396	99	210
1. h 2016	30 979	31 211	737	124	-108	40	0
2015-2016	62 116	62 035	1 887	206	288	139	210
2. h 2016	30 509	31 093	0	650	-11	0	0
1. h 2017	31 590	31 770	167	323	144	0	0
2016-2017	62 099	62 863	167	974	133	0	0
2. h 2017	31 558	31 802	415	165	-78	0	0
1. h 2018	31 509	31 721	479	180	-31	0	0
2017-2018	63 067	63 523	894	346	-110	0	0
2. h 2018	32 009	32 273	296	225	-39	0	0
1. h 2019	32 163	32 226	128	363	301	0	0
2018-2019	64 172	64 499	424	588	262	0	0

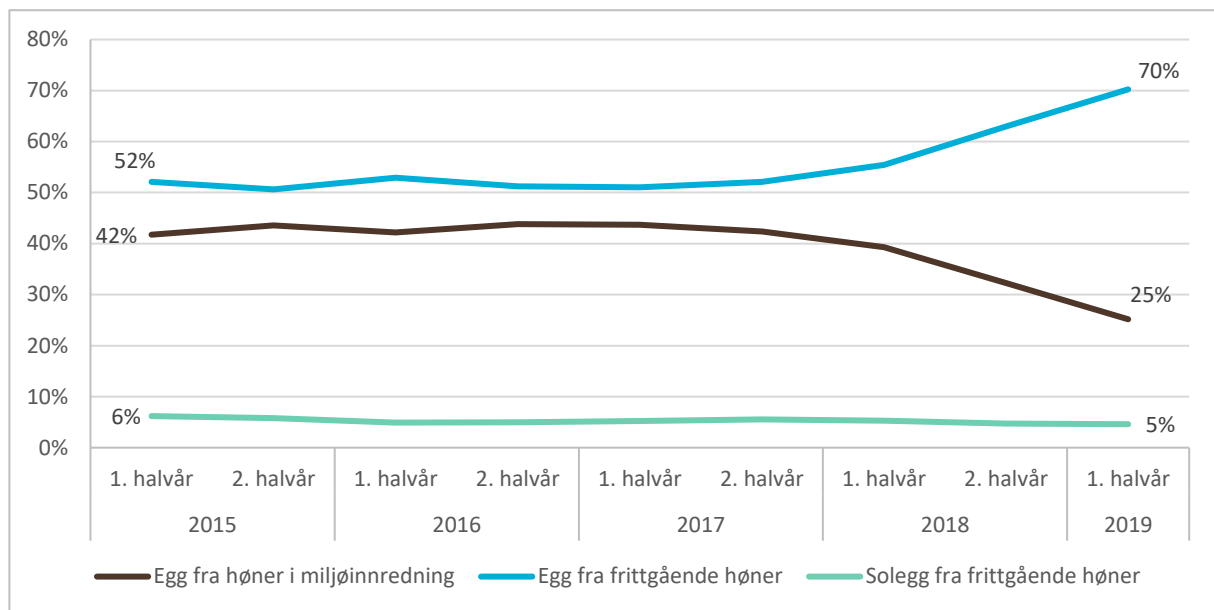
Kilde: Nortura SA, Totalmarked kjøtt og egg

2.3.3 Nedgang i engrossalg for egg fra høner i miljønnredning

Figur 17 viser den prosentvise utviklingen i andelen egg innenfor de tre ulike vareslagene innenfor representantvaren basert på det totale engrossalget til Nortura SA. Fordelingen holdt seg relativt stabil frem til 1. halvår 2018 da andelen egg fra høner i miljønnredning begynte å synke. Første halvår 2019 var andelen egg fra høner i miljønnredning 25 prosent, mens egg fra frittgående høner og solegg fra frittgående høner utgjorde om lag 75 prosent av det totale engrossalget. Utviklingen følger ønskene fra særlig dagligvarebransjen som har gitt klare tilbakemeldinger om at de ønsker egg fra frittgående

¹⁴ Dette inkluderer inntak av tollfri kvote fra EU på 290 tonn.

høner. I henhold til Nortura SAs grunnlagsdokument for høsten 2019 planlegger NorgesGruppen å fase ut miljøburegg i løpet av våren 2019. Coop har uttalt at de fortsatt ønsker å ta inn miljøburegg, men at de ikke kan garantere hvor lenge. Rema har på sin side kun solgt frittgående siden omleggingen i 2012. Det er derfor naturlig å forvente at utviklingen vil fortsette i andre halvår i 2019. Eksempelvis prognoserer Nortura selv at de mot slutten av 2019 vil ha en andel på 85 prosent egg fra frittgående høner.

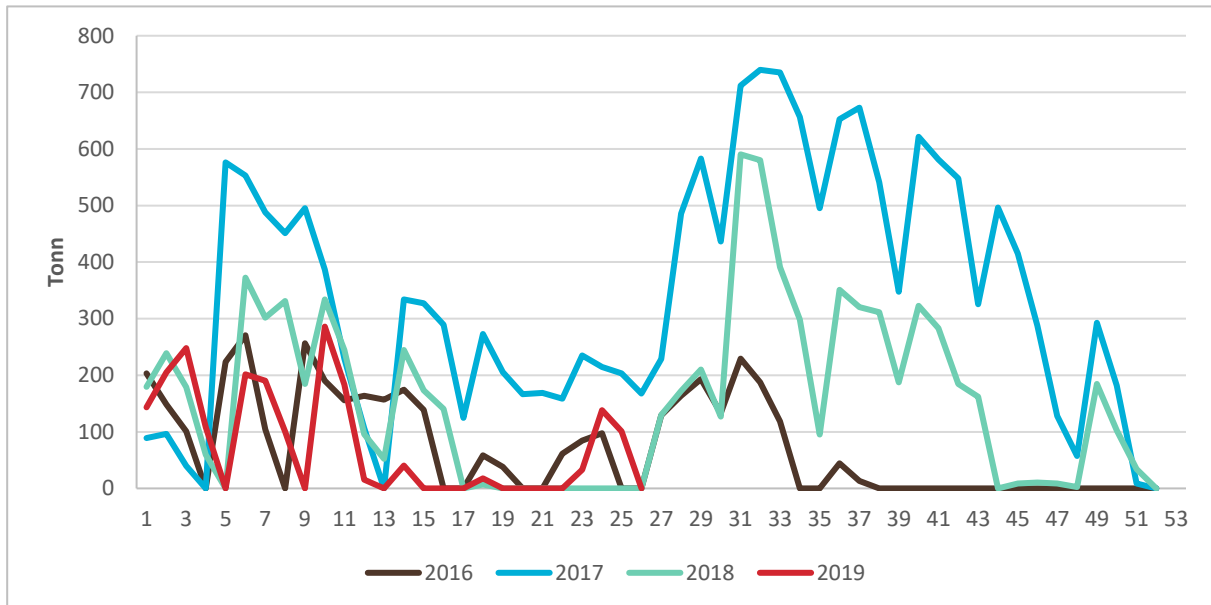
Figur 17: Utvikling i den prosentvise andelen egg innenfor ulike vareslag. Totalt engrossalg Nortura SA. 2015 - 2019.

Kilde: Nortura SA, Totalmarked kjøtt og egg

2.3.4 Færre tonn egg på reguleringslager sammenlignet med foregående avtaleperiode

Antall tonn egg på reguleringslager har svingt mye gjennom avtaleåret 2018 – 2019, slikt som vist i **Figur 18**. Mengden var særlig høy på starten av avtaleåret og nådde en topp på 590 tonn i uke 31 (slutten av juli/starten av august). Deretter sank antall tonn på lager gradvis utover høsten og nådde en bunn med null tonn i både uke 44 og 52. Mellom disse ukene var mengden egg på reguleringslager også svært lav. Sammenlignet med andre halvår for 2017 var reguleringslageret for andre halvår 2018 i gjennomsnitt under halvparten så stort (432 mot 195 tonn).

I starten av første halvår 2019 skjedde en gradvis oppbygging av reguleringslageret med en topp på 286 tonn i uke 10. Deretter ble reguleringslageret gradvis tømt utover våren, og i uke 13 (april) var reguleringslageret tomt. Utenom en svak økning i uke 18 og uke 23 til 25 var reguleringslageret tomt. I snitt så var reguleringslageret for første halvår 2019 på et nivå tilsvarende 64 prosent av gjennomsnittsnivået for første halvår 2018.

Figur 18: Ukentlig utvikling i reguleringslager for egg 2016 - 2019. Tonn.

Kilde: Nortura SA, Totalmarked kjøtt og egg

2.3.5 Økt import av skallegg

Norge produserer salmonellafrie egg i mengder som vanligvis er store nok til å dekke eget forbruk.¹⁵ Det er likevel noe behov for noe import av skallegg for å supplere norsk produksjon av eggprodukter i perioder av året. Videre ble eksport tidligere brukt som et markedsregulerende tiltak, men etter omlegging til volummodellen for egg fra 1. juli 2013 er eksport som reguleringsiltak ikke lenger mulig. Dette har ført til en nedgang i eksporten, sammenlignet med tidligere.

Tabell 21 viser import og eksport av egg og eggprodukter i kg for de tre siste avtaleårene. Som vi kan se av tabellen, økte importen for de fleste eggprodukter, med unntak av heleggmasse, langegg m.m. og tørket eggalbumin. Importen av skallegg økte eksempelvis med 72 prosent og importen av flytende og tørket eggeplomme med 64 prosent sammenliknet med forrige avtaleår.

Med unntak av flytende eggeplomme og tørket heleggpulver har eksporten av eggprodukter økt i 2018 – 2019. Noe av eksporten skjer gjennom ordningen med utenlands bearbeiding (UB). Gjennom UB sendes skallegg ut som råvare og tas inn igjen som bearbeidede/konserverte eggprodukter, eksempelvis langegg. I tillegg sendes det noe produkter til den norske delen av kontinentalsokkelen, norskeide fartøy, fly, Svalbard og Jan Mayen.

¹⁵ Det er kun Norge, Sverige, Danmark og Finland som har en salmonellafri eggproduksjon i Europa.

Tabell 21: Import og eksport av egg og eggprodukter i de tre siste avtaleårene. Kg

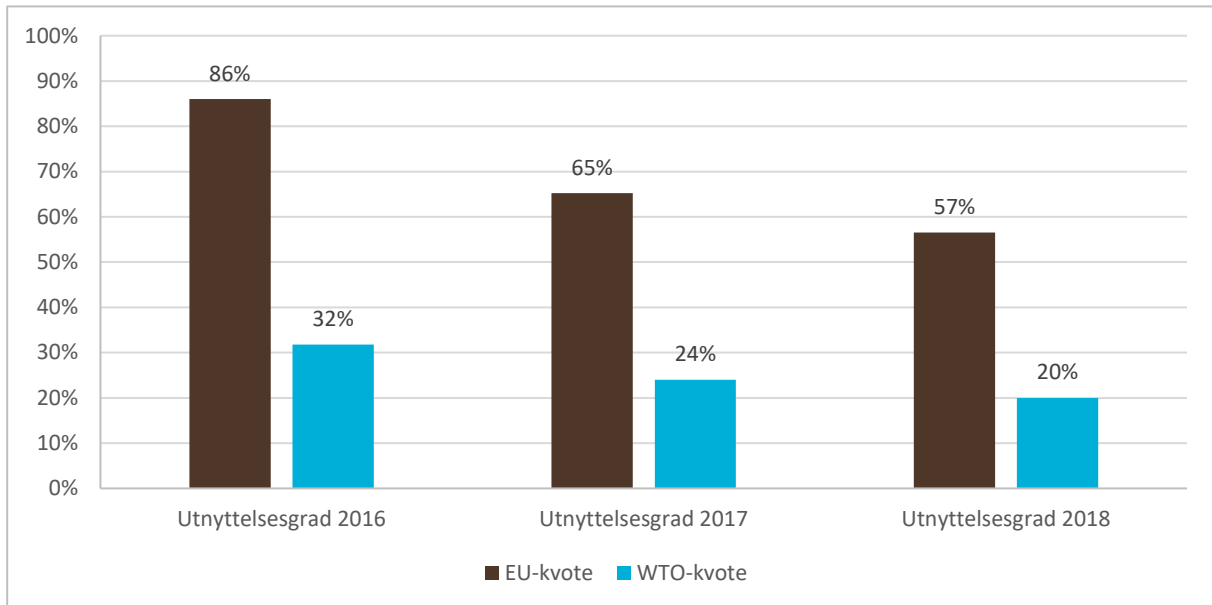
		2016-2017	2017-2018	2018-2019	Endring fra forrige avtaleår
Varenummer	Vareslag	Import			
04.07.2100	Hønseegg (ferske konsumegg)	892 925	340 190	585 498	72 %
04.08.1100/1900	Eggeplomme flytende og tørket	214	149	244	64 %
04.08.9100	Helegg tørket (helegg pulver)	25	-	921	N/A
04.08.9900	Helegg, ellers (hel-eggmasse, langegg m.m)	19 748	32 196	28 396	-12 %
35.02.1109	Eggalbumin (eggehvite) tørket	87 109	83 598	68 381	-18 %
35.02.1909	Eggalbumin (eggehvite) ellers	5 135	42 133	44 298	5 %
Varenummer	Vareslag	Eksport			
04.07.2100	Hønseegg (ferske konsumegg)	62 378	251 300	360 375	43 %
04.08.1900	Eggeplomme flytende	2 016	48 789	8 561	-82 %
04.08.9100	Helegg tørket (helegg pulver)	-	540	-	-100 %
04.08.9900	Helegg, ellers (hel-eggmasse, langegg m.m)	21 655	19	2 811	>100 %
35.02.1109	Eggalbumin (eggehvite) tørket	12 276	60	1 279	>100 %
35.02.1909	Eggalbumin (eggehvite), ellers	1 036 668	1 275 028	1 516 510	19 %

Kilde: SSBs handelsstatistikk

Norge har en tollfri EU-kvotest for import av 290 tonn konsum- og produksjonsegg (befruktede egg), samt en WTO-kvotest med redusert toll på 1 295 tonn for import av konsumegg, vist i Tabell 22. Begge kvotestene har hatt en fallende utnyttelsesgrad de senere årene, slik som vist i Figur 19. Eksempelvis har EU-kvotest sunket fra 86 prosent utnyttelsesgrad i kalenderåret 2016 til 57 prosent i kalenderåret 2018. WTO-kvotest har en langt lavere utnyttelsesgrad enn EU-kvotest. Utnyttelsesgrad for EU-kvotest var 32 prosent i 2016, 24 prosent i 2017 og 21 prosent i 2018. I første halvår 2019 ble det importert 113 tonn på EU-kvotest og 267 tonn på WTO-kvotest.

Tabell 22: Oversikt kvotest for egg

Varenummer	Produkt	Tollsats i kr/kg	Kvantum i tonn	Opprinnelse	Gyldighets- periode	Fordelings- måte
04.07.1100/2100/ex. 9000	Hønseegg	Tollfri	290	EU	Kalenderåret	Auksjon
04.07.2100	Hønseegg	3,78	1 295	WTO	Kalenderåret	Auksjon

Figur 19: Utnyttelsesgrad EU- og WTO-kvoteprosent for egg, 2016 - 2018.

Kilde: Notifisering WTO og Prop. 1 LS (2018-2019).

2.4 Kylling

Referanseprisen for kylling blir årlig beregnet og fastsatt av Landbruksdirektoratet på grunnlag av akkumulert noteringspris foregående avtaleår. Se for øvrig Jordbruksavtale 2018–2019 for detaljer rundt beregningen.

2.4.1 Noteringspris over referansepris for første gang på 5 år

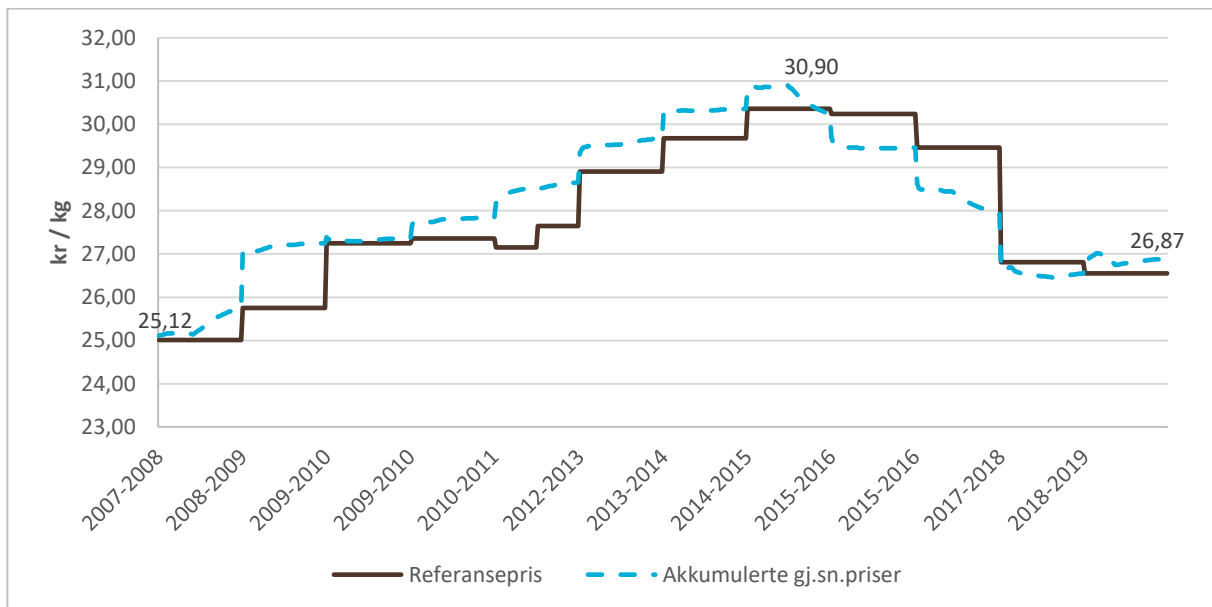
Referansepris for kylling var på kr 26,55 per kg i avtaleåret 2018–2019. Det er på 26 øre per kg lavere enn referanseprisen i 2017–2018.

Tabell 23: Prisuttak for kylling i 2017–2018. Kr per kg

Varegruppe	Representantvare	Referansepris*	Akkumulert noteringspris	Avvik prisuttak
Fjørfe	Hel, fersk, uoppbundet kylling i vektclassene 1 050 – 1 850 gram			
	i bulkemballasje.	26,55	26,91	+0,35

*Øvre prisgrense er referansepris + 10 prosent. Eventuell prisnotering over øvre prisgrense to uker på rad utløser generell tolladministrering.

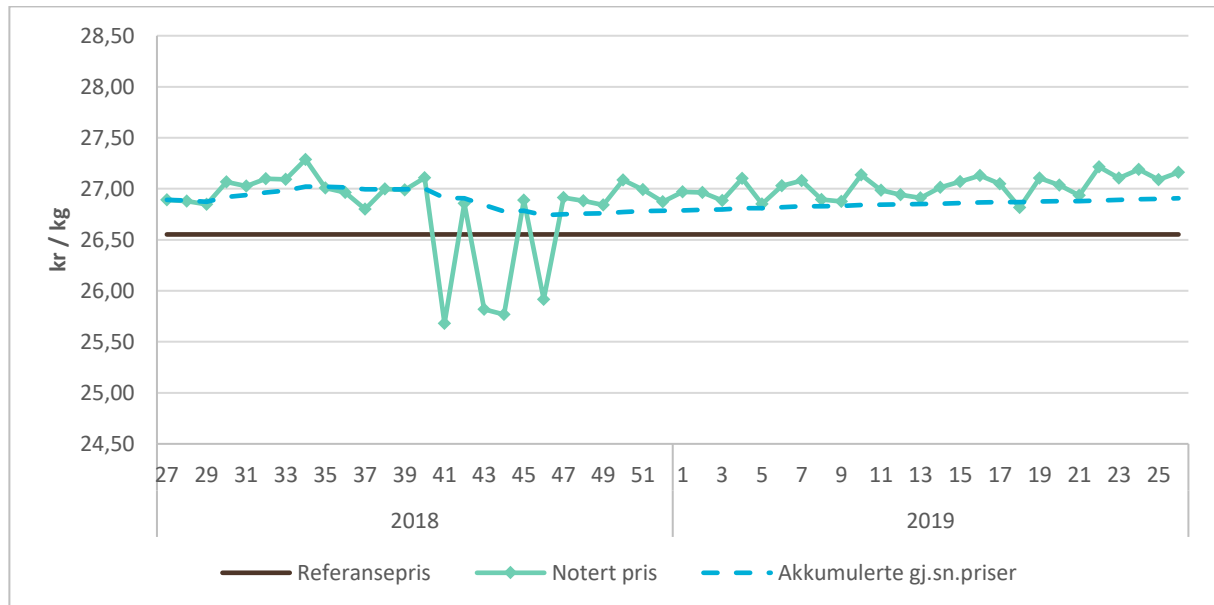
Den akkumulerte noteringsprisen havnet på kr 26,91 per kg, 35 øre over den fastsatte referanseprisen for perioden. Det er første gangen siden 2014 at den akkumulerte noteringsprisen lå over referanseprisen på slutten av avtaleåret. Dette skyldes sannsynligvis en økning i etterspørselen etter og salget av kyllingkjøtt. I 2014 gikk salget av kyllingkjøtt ned på grunn av medieoppmerksomhet rundt antibiotikaresistente bakterier i kylling, noe som presset prisene ned. Se figur 20 for en oversikt over prisutviklingen i perioden 2007–2019.

Figur 20: Prisutvikling kyllingkjøtt i perioden 1. juli 2007–30. juni 2019

Kilde: Landbruksdirektoratet

Figur 21 viser prisutviklingen for kyllingkjøtt for avtaleåret 2018–2019. Prisen for kylling var lavest i oktober-novembe. En mulig forklaring er at i disse ukene ble det slaktet mer kylling med høyere vekt som har lavere pris per kg. Dette førte til at den vektede gjennomsnittsprisen gikk ned. Denne perioden er for øvrig også høysesong for forbruk av kalkunkjøtt noe som også kan påvirke etterspørselen etter kyllingkjøtt.

Figur 21: Prisutvikling kyllingkjøtt i perioden 1. juli 2018–30. juni 2019

Kilde: Landbruksdirektoratet

2.4.2 Økning i produksjonen av kyllingkjøtt

Produksjonen av kyllingkjøtt varierer noe fra år til år, som følge av varierende etterspørsel. Den var på topp i 2013–2014 med 97 000 tonn slaktet kyllingkjøtt. I avtaleåret 2018–2019 har produksjonen gått opp med ca. 6 000 tonn.

Tabell 24: Produksjon og handel med kyllingkjøtt avtaleårene 2016–2017 til 2018–2019. Tonn

	2016–2017	2017–2018	2018–2019	Endring siste år
Norsk produksjon	91 621	87 398	93 439	6,9 %
+ Import	673	447	732	63,8 %
- Eksport	686	777	979	26,0 %
= Totalt tilført	91 608	87 068	93 192	7,0 %
Norskprodusert andel*	100%	99%	100 %	

Faktiske tall for eksport/import per 30. juni 2019, jf. SSBs handelsstatistikk. Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet.

* I beregningen av norskprodusert andel er norsk produksjon justert for eksport og satt i forhold til de totale tilførslene.

Norge er så godt som selvforsynt med fjørfekjøtt. Helsen i norsk fjørfekjøtt er svært god sammenlignet med andre land. Det forekommer sjelden smittsomme sykdommer som krever offentlig bekjempelse. Dette fører til at det er lite interesse for import av fjørfekjøtt til Norge. Likevel økte importen av fjørfekjøtt kraftig i det siste avtaleåret og det kan skyldes økningen i den tollfrie

importkvoten fra EU¹⁶. Landbruksdirektoratet anslår at mesteparten av importen er halalkjøtt importert på den tollfrie kvoten fra EU

Eksporten av kyllingkjøtt økte med 26 prosent det siste avtaleåret. Den ordinære eksporten har gått ned i avtaleåret 2018–2019, mens eksporten til utenlands bearbeiding (UB), som senere gjeninnføres til Norge, har gått opp. Landbruksdirektoratet anslår at rundt 82 prosent av den eksporterte mengden i avtaleåret 2018–2019 var til utenlands bearbeiding (UB). Det er ca 70 tonn mer enn i forrige avtaleåret. Eksporten utenom UB har gått ned med ca. 100 tonn.

2.5 Kraftfôr

2.5.1 Grovfôrmangel ga høyt kraftfôrsalg

Salget av kraftfôr var på rundt 2,1 mill. tonn i 2018–2019, en økning på 3,3 prosent fra forrige avtaleår. Salget av fôr til både drøvtyggere og fjørfe økte, mens salget av fôr til svin gikk ned.

Det ble solgt spesielt mye kraftfôr til drøvtyggere, som følge av mangelen på grovfôr. Grovfôrmangelen gjorde at melkekvote ble økt to ganger i løpet av sommeren 2018, noe som bidro til ytterligere vekst i kraftfôrsalget. Salget havnet på 1,1 mill. tonn, en økning på 7,6 prosent fra avtaleåret før. Veksten var størst i 4. kvartal 2018, da salget var 10 prosent høyere enn året før.

Salget av drøvtyggerfôr økte stort sett over hele landet, og aller mest i Oppland og i Trøndelag. Salget var også høyt i Rogaland, men i dette fylket var den årlige veksten lavere, ettersom kraftfôrforbruket allerede lå høyt i avtaleåret 2017–2018. Det skyldes mye regn i fylket høsten 2017 som forringet kvaliteten på grovfôret.

Salget av kraftfôr til fjørfe har svingt rundt 450 000 tonn de siste seks årene. I 2018–2019 økte salget med 3,7 prosent til 461 000 tonn, men salget var lavere enn to år tidligere (i 2016–2017). Produksjonen av kyllingkjøtt har også vært stabil de siste årene, og produksjonen av egg har økt svakt.

¹⁶ Fra og med 1. oktober 2018 ble den tollfrie importkvoten fra EU utvidet fra 800 til 950 tonn årlig. I tillegg til den tollfrie kvoten fra EU er det en kvote fra WTO med redusert tollsats på 221 tonn kyllingkjøtt.

Tabell 25: Kvartalsvis salg av kraftfôr til husdyr 2018–2019, og endring fra 2017–2018. Tonn

Periode	Drøvtyggere	Svin	Fjørfe	Annet	Sum
2018 3. kvartal	233 431	118 615	111 452	4 711	468 209
2018 4. kvartal	302 129	119 109	117 197	5 300	543 735
2019 1. kvartal	304 803	112 344	115 321	3 891	536 359
2019 2. kvartal	273 924	114 106	116 849	3 766	508 645
Totalt 2018–2019	1 114 287	464 174	460 819	17 668	2 056 948
Totalt 2017–2018	1 035 569	494 926	444 248	16 683	1 991 426
Årlig endring, prosent	7,6 %	-6,2 %	3,7 %	5,9 %	3,3 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

Rogaland, Trøndelag, Østfold og Hedmark er fylkene med størst omsetning av fjørfefôr, og salget økte i alle disse fylkene. I Rogaland var imidlertid veksten på under 1 prosent, mens salget i Trøndelag økte med 8,1 prosent.

Markedet for svinekjøtt har hatt overskudd over flere år, og nedjustering av produksjonen gir seg utslag i lavere salg av kraftfôr. I 2018–2019 gikk salget av fôr til svin ned over hele landet, og totalt var nedgangen på 6,2 prosent fra forrige avtaleår.

2.6 Lav prisvekst på kraftfôr

Landbruksdirektoratet følger prisutviklingen på utvalgte typer norskprodusert kraftfôr. Tallmaterialet er basert på prislister fra seks kraftfôrprodusenter fra ulike deler av landet, justert for rabatter og fraktkostnader.

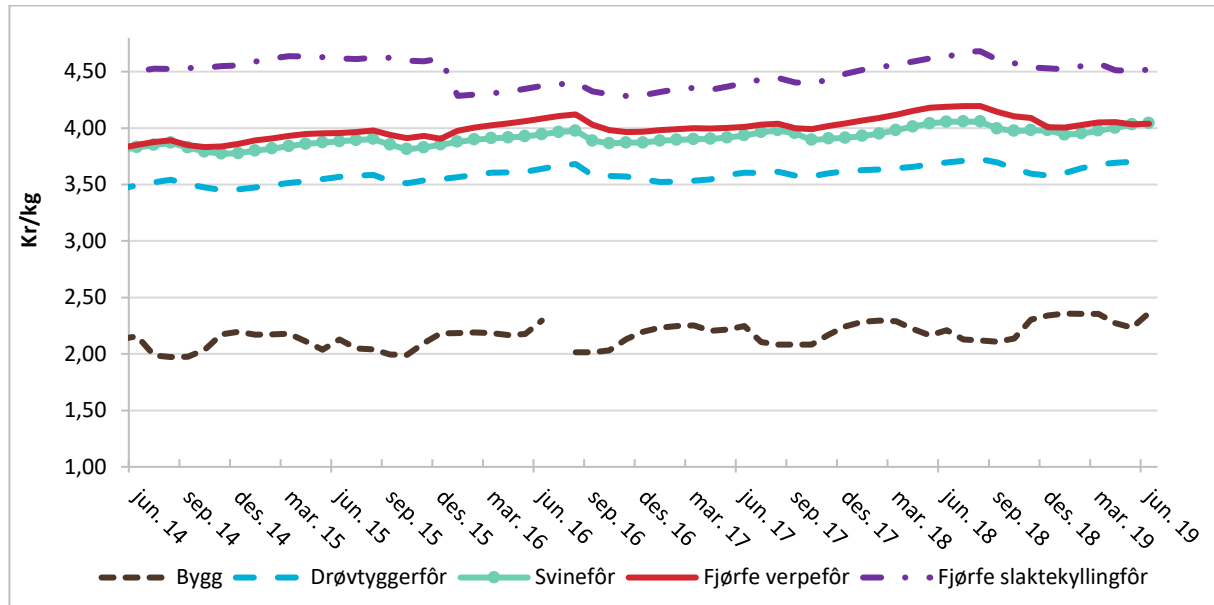
Mens kraftfôrprisene steg i 2017–2018, bremset prisveksten opp i 2018–2019. Dette har blant annet sammenheng med tilgangen på norsk råvare og størrelsen på importkvotene. Selv om tollsatsene i stor grad utjevner prisforskjellen mellom norsk og importert råvare, vil det som regel være gunstig med god tilgang på importerte råvarer når sammensetningen av råvarene i kraftfôret skal bestemmes.¹⁷ I forrige avtaleår, 2017–2018, var det god tilgang på norsk korn, noe som ga lave importkvoter med høy kvotepris. Dette, kombinert med høy verdensmarkedspris på soyamel, bidro til høyere prisvekst på kraftfôr enn vanlig. I 2018–2019 var situasjonen motsatt, med rekordhøye importkvoter (se kap. 1.1.3) og prisnedgang på soyamel.¹⁸

¹⁷ Kilde: Norske Felleskjøp (2017). «Rom for bruk av norsk korn».

https://www.fk.no/content/download/1480/20273/file/ROM%20FOR%20BRUK%20AV%20NORSK%20KORN%2001_12_2017.pdf

¹⁸ Verdensmarkedsprisen på soyamel har lenge vært så høy at det ikke har vært tollsats på denne varen, men prisnedgangen i 2019 gjorde at importører av soyamel måtte betale toll fra og med mai.

I tillegg var proteininnholdet i kornet spesielt høyt i 2018–2019, slik at man kunne bruke mindre av proteinråvarer som soyamel og rapsmel i kraftfôret. Generelt er protein billigere i karbohydratråvarer enn i proteinråvarer.

Figur 22: Prisutvikling på kraftfôr til drøvtyggere, svin, verpehøns og slaktekyllinger og produsentpris på bygg fratrukket prisnedskrivningstilskudd, juni 2014–juni 2019. Kroner per kg.

Kraftfôrprisene er vektet per måned og justert for rabatter og fraktkostnader. Bruddet i serien for bygg i 2016 skyldes lav mengde levert kvantum den måneden.

Kilde: Landbruksdirektoratet, basert på priser fra aktører som selger kraftfôr. Pris på bygg er innrapportering fra kornmottakene.

Prisene på kraftfôr svinger med prisen på norsk korn gjennom sesongen, og svingningene er tydeligere desto høyere andel norsk korn fôret har. *Figur 22* viser prisutviklingen på utvalgte kraftfôrtyper, i tillegg til pris til produsent for bygg, fratrukket prisnedskrivningstilskudd. I 2018–2019 økte prisen på bygg (fratrukket prisnedskrivning) i gjennomsnitt mer enn kraftfôrprisene Landbruksdirektoratet følger.

Figur 22 viser prisen på drøvtyggerfôr (blå, stiplet linje) med middels høyt energiinnhold, og dermed en høyere andel norsk råvare enn et høyenergifôr. Prisen på dette kraftfôret lå i gjennomsnitt 1 prosent over prisen i forrige avtaleår. Det samme gjorde prisen på fôr til svin (grønn linje), som i likhet med drøvtyggerfôret inneholder mye norsk bygg. Prisene fulgte utviklingen i råvarekostnadene, med nedgang om høsten og prisøkning fra nyttår i takt med økt termintillegg og ellers økte råvarepriser.

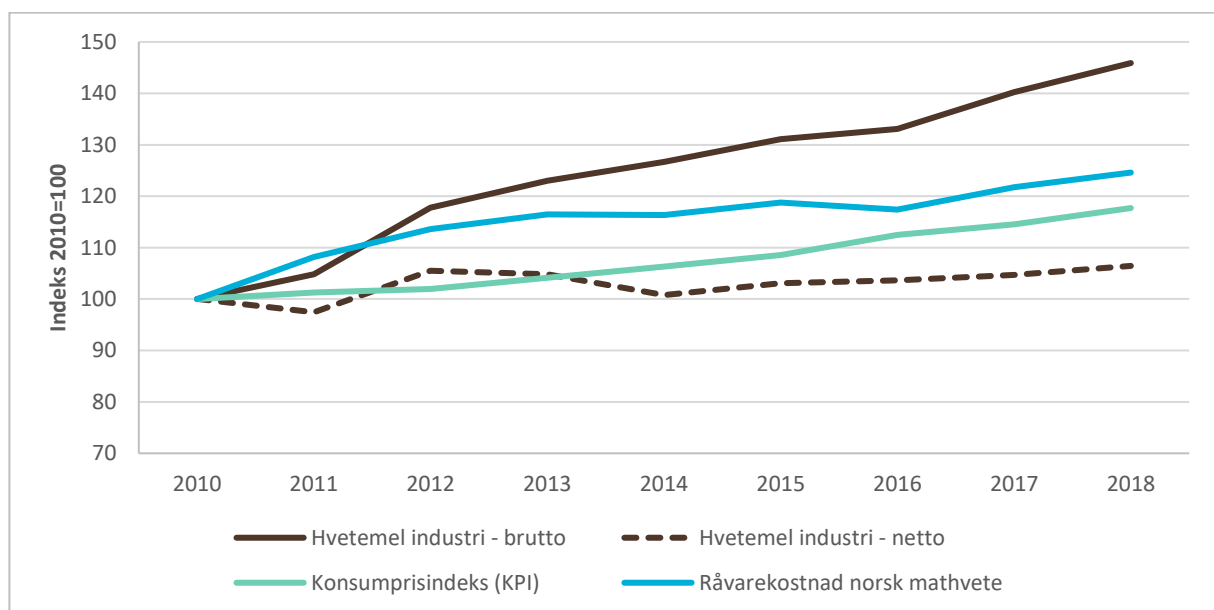
Gjennomsnittsprisen på fôr til verpehøner var uendret fra forrige avtaleår, mens prisen på fôr til slaktekyllinger økte med rundt 1 prosent. Som figuren viser hadde fôret til slaktekyllinger en høy prisvekst fra 2016¹⁹ fram til sommeren 2018. I avtaleåret 2017–2018 økte prisen med nesten 4 prosent,

¹⁹ Fra januar 2016 følger vi priser på slaktekyllingfôr uten narasin. Prisene før og etter dette tidspunktet er derfor ikke direkte sammenliknbare.

før den gikk ned igjen. Soyamel er en viktig proteinråvare i kraftfôr til slaktekyllinger, og dette er derfor en av kraftfôrtypene som blir mest påvirket av verdensmarkedsprisen på soyamel.

2.7 Svak vekst i nettopriser på mel

Landbruksdirektoratet innhenter både offisielle listepriiser (bruttopriser) og rabatterte priser (faktiske priser eller nettopriser) fra norske matmøller. *Figur 23* viser prisutviklingen for siktet hvetemel til industri, som er den mest solgte meltypen. Bruttoprisene ligger øverst (brun linje), mens nettoprisene ligger nederst (brun, stiplet linje) i figuren.

Figur 23: Indeksert prisutvikling for mel, 2010–2018. 2010=100

Kilde: Landbruksdirektoratet. Basert på innrapporterte priser fra handelsmøllene.

Som figuren viser, er omfanget av rabatter og avtaler mellom møllene og deres kunder stort, noe som gir et avvik mellom brutto- og nettopriser. Mens bruttoprisene har økt med 46 prosent siden 2010, har nettoprisene økt med 7 prosent. I samme periode har konsumprisindeksen økt med 18 prosent, mens råvarekostnaden for norskprodusert mathvete (blå linje) har gått opp 25 prosent. Råvarekostnaden er beregnet ved bruk av pris til produsent fratrukket prisnedskrivningstilskudd og matkorntilskudd. Disse satsene blir satt i jordbruksavtalen.

I tillegg påvirker andre faktorer, som lagringskostnader, kvalitetshensyn og mengden norsk korn tilgjengelig, kostnadsbildet til matmøllene. Kvaliteten på og mengden norsk matkorn varierer mellom hver sesong, og matmøllene må tilpasse sin import slik at det komplementerer den norske varen. Kornet importeres hovedsakelig gjennom kvoter med nedsatt tollsats, som bidrar til å utjevne prisforskjellen mellom norsk og utenlandsk vare.

Samtidig er konkurransesituasjonen, både møllene seg imellom og mot importerte varer, styrende for hvilken pris møllene kan ta for melet. Markedet for mel er konsentrert, og to store handelsmøller står for rundt 97 prosent av melsalget i Norge.

Melsalget har gått ned de siste to årene, samtidig som importen av ferdige bakervarer (RÅK-varer) har økt. Dette er beskrevet nærmere i Landbruksdirektoratet sin Markedsrapport 2018.

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:

Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:

Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:

Løkkeveien 111, 9510 Alta

www.landbruksdirektoratet.no